

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

YEDİNCİ SÛRE-İ CELÎLE
el-A'RÂF SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî(; Mekke-i Mükەرreme döneminde inmiş)dir.

206 ayet-i kerimedir.

O Rahman ve O Rahim olan Allah'ın ismiyle!

1-Elif! Lâm! Mim! Sâd!

2- (Bu Kur'ân-ı Kerîm) öyle büyük bir kitaptır ki; kendisiyle (tüm insanlara) uyarıda bulunasın ve inananlar için yeterli bir öğüt olsun diye (tarafımızdan) sana indirilmiştir.

Artık on(un tebliğinin getireceği sıkıntılar)dan dolayı kalbinde hiçbir darlık bulunmasın.

3- Rabbînizden size indirilmiş olan şeye(; Kur'ân ve Sünnet'e) hakkıyla uyun! Onu bırakıp da (insan ve cin şeytanları gibi, kâfirliğe ve sapıklığa çağıran) başka birtakım dostlara asla uymayın!

Pek az / çok az zaman / öğütleniyorsunuz(, bu yüzden Allah'ın dinini bırakıp başkalarına uyuyorsunuz)!

4- Kendisini helake uğrat(mayı arzula)mış olduğumuz nice memleket (halkı) vardır ki, (Lût (Aleyhisselâm)ın kavmi gibi) geceleyin (uyurlarken) ya da (Şu'ayb (Aleyhisselâm)ın kavmi gibi) kendileri (gündüz ortası uykuya yatmış) kaylûle yapan kimselerken çetin azabımız on(lar)a gelip çatmıştır.

5- Çetin azabımız kendilerine geldiği zaman artık onların (suçlarını itiraf mahiyetindeki yakarış ve) duaları ancak: "Şüphesiz ki biz gerçekten (şirk koşan) zâlim kimseler olmuştuk!" demelerinden başka bir şey olmamıştır!

6- Andolsun ki; kendilerine (peygamber) gönderilmiş olan o kişilere(, elçilerimize tâbi olup olmadıklarını) elbette soracağız! Yemin olsun; o (peygamber olarak) gönderilmiş olan kimselere de (ümmetleri tarafından nasıl karşılandıklarını) mutlaka soracağız!

7- Kasem olsun ki; onlara (; peygamberlere de ümmetlerine de) elbette (gizli açık her şey hakkında sahip olduğumuz dosdoğru ve) mükemmel bir ilimle (tüm yaptıklarını) anlatacağız. Zaten Biz (onlardan ve amellerinden) uzakta kal(ıp habersiz ol)anlar değildik!

8- (Kulların amellerini dosdoğru tartarak) hak (ve adaletin temsilciliğini yapacak) olan tartı, işte (Allâh-u Te'âlâ'nın, peygamberleri ve ümmetleri sorgulayacağı) o günde gerçekleşecektir. Artık kimin tartıları (sevap)ları (günahlarına karşı) ağır gelirse, işte sana! Ancak onlar felah (ve kurtuluş)a erenlerin ta kendileridir!

İmam-ı Mücâhid gibi bazı âlimlere göre; burada geçen "Vezn", kıyamet gününde kullar arasında verilecek hüküm anlamına gelmekteyse de, müfessirlerin cumhuruna göre bu, kulların amellerinin bir mizanla tarılmasıdır ki, o terazinin bir dili iki de kefesini bulunmaktadır, her bir kefe doğu ile batı arası kadardır. Allâh-u Te'âlâ kullarının uzuvlarını kendi haklarında konuşurup şahit yapacağı gibi, o mizanı da adaletle konuşuracaktır. Ancak ulemâ bu tartının keyfiyeti hakkında birkaç görüş açıklamışlardır:

a) "Sevapların ve günahların yazılı bulunduğu sayfalar tartılacaktır" diyenler, Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs (Radiyallâhu anhüma)dan rivayet edilen şu hadîs-i şerifi delil getirmişlerdir "Kıyamet günü ümmetimden birine bütün yaratıkların huzurunda nida edilir ve kendisi için, her biri gözün gördüğü kadar uzun sahayı dolduran doksan dokuz sicil açılır. Allâh-u Te'âlâ bu kişiye, yazıcı meleklerin ona zulmetmediğini ve o dosyalarda yazılı olanları kendisinin yaptığını itiraf ettirdikten sonra, onca günah karşısında bir sevabı olup olmadığını sorar. O kişi dehşete kapılarak 'Yok!' dediyse de Allâh-u Te'âlâ: 'Olur mu, Bizim katımızda senin çok hasenelerin var ve bugün sana zulüm yok!' buyurur: Bunun üzerine o kişinin okumuş olduğu bir kelime-i şehâdetin yazılı bulunduğu küçük bir kâğıt parçası çıkarır. O kul: 'Ya Rabbi! Bu kadar dosyanın yanında bu kâğıt parçası ne yapsın?' dediğinde, Allâh-u Te'âlâ tekrar: 'Sen zulme uğratılmayacaksın!' buyurur. Böylece o günah kefesine konmuş olan doksan dokuz sicile karşılık, o küçük kâğıdın konmuş olduğu sevap kefesini ağır basar ve O kul kurtulur." (İbni Mâce, Zühd: 35. No: 4300. 2/1437; Tirmizi, İman: 17. No: 2639, 5/24)

b) İbni Abbâs (Radiyallâhu anhüma)dan rivayete göre; güzel ameller güzel surette, kötü ameller de çirkin suret üzere getirilerek mizana konulacaktır. Böylece Allâh-u Te'âlâ o suretlerde, tartılmaya elverişli olacak şekilde bir ağırlık ve hafiflik yaratacaktır. (Beyzâvî, Nesefî. Hâzin. Âlûsi)

9- Ama kimin (imanı olmadığı için hiçbir iyiliği itibara alınmayarak) tartılanları hafif gelirse, işte sana!

Bizim âyetlerimize karşı işlemekte bulunmuş oldukları (inkâr ve) zulüm sebebiyle nefislerini hüsrana uğrat(ıp ebedî mükâfatlardan mahrum bırak)mış olanlar da ancak onlardır!

10- Andolsun ki; muhakkak Biz sizi yer(yüzün)de yerleştirdik / size yerde güç ve imkân verdik / ve sizin için orada (yiyecekler ve içecekler gibi) yaşam vasıtaları belirledik. (Bunca nimetlerimize karşı) pek az / çok az bir zaman / şükrediyorsunuz?

11- Yemin olsun ki; şüphesiz sizi(n babanız Âdem'i, ilk olarak şekilsiz bir balçık halinde) yarattık, sonra sizi(n babanızı) şekillendirdik, sonra da meleklere: "Âdem'e (bir saygı göstergesi olarak, kible gibi ona yönelip Bana) secde edin!" buyurduk, onlar da hemen secdeye vardılar. İblis müstesna; o, secde edenlerden olmadı.

12- O (Allâh-u Te'âlâ): "Sana emrettiğim zaman secde etmeden seni engellemiş olan şey neydi?" buyurdu. O (İblis de): "Ben ondan hayırlıyım, çünkü beni üstün

bir ateşten yarattın, onu ise âdî bir çamurdan halkettin!" dedi.

Tefsirlerde zikredildiği üzere İblîs, yanlış bir kıyas yaparak ateşi topraktan üstün görmüştür. Oysa çamur daha faziletlidir. Zira toprakta bulunan ağırlık ve vakar gibi vasıflar; acele etmeme, utangaçlık ve sabır gibi birçok üstünlüğün kaynağı olduğundan, topraktan yaratılan Âdem (Aleyhisselam) hata ettiğinde tevbe ve istiğfara sarılmıştır. Ama ateşin tabiatında bulunan hafiflik, hiddet ve yükselme hırsı; kibir ve gurur gibi birçok kötü huyun membaı olduğundan ateşten yaratılmış olan İblîs, Adem (Aleyhisselâm)a secde emri karşısında direnerek kâfirlerden olmuştur. Ayrıca toprak, bitirip yetiştirmekte, ateş ise yakıp tüketmektedir. Toprak, ateşi söndürebilmekte ama ateş toprağı yakamamaktadır.

İşte İblîs bu faziletlerden gafil bir vaziyette fâsit bir kıyasta bulunmuştur ki, bu yüzden: "İlk kıyas yapan İblîs'tir!" denilmiştir. Aslında fazilet birtakım kıyaslarla belirlenecek bir şey olmayıp, ancak Allâh-u Te'âlâ'nın bir şeyi değerli kılmasıyla ki, bu da ancak emirlere itaatle gerçekleşir. Bu yüzden Habeşli mümin, Kureyşli kâfirden faziletlidir.

Şeytanın içine düştüğü bu rezil vaziyetten çıkarılması gereken en büyük ders; âyet, hadîs ve ulemânın beyanları gibi açık naslar mevcutken inadına birtakım felsefî kıyaslara yönelmemek ve üstünlüğü ancak Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine itaatte aramaktır.

13- (Bunun üzerine) O: "Öyleyse hemen oradan in! Artık orada büyüklük taslaman senin için (bir hak) olamaz! O halde (cennetten ve göklerden) hemen çık! Gerçekten sen alçaklardansın!" buyurdu.

14- O(, Ölümünden kurtulmak için): "(Sûra ikinci defa üfürülüp, Âdem ve zürriyetinin) diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver!" dedi.

15- O (da ona, ikinci nefhaya kadar yaşam hakkı tanımayıp): "Şüphesiz ki sen (istediğin gibi, dirilme gününe kadar değil de, sûra birinci defa üfürülüp herkesin öleceği ana kadar) mühlet verilenlerdensin!" buyurdu.

16- O (zaman İblîs kendi sapıtma suçunu Aliâh-u Te'âlâ'ya atmak üzere) dedi ki: "Beni azdırmış olmana yemin olsun ki, elbette onlar(ı saptırmak) için senin dosdoğru (İslâm) yolunda mutlaka otur(up onların dini yaşamalarına mâni ol)acağım..."

17- Sonra andolsun ki; elbette hem önlerinde(ki âhîret meselelerinde)n, hem arkalarında (kalan dünya ile alâkalı konularda)n, hem sağlarında (yazılacak sevaplarında)n hem de sollarında (kaydedilecek günahlarında)n (dolayı vesveseler vermek üzere dört bir taraflarından) onlara geleceğim de, böylece Sen onların çoğunu şükredici (mümin) kimseler olarak bulamayacaksın."

18- (İblîs'in bu küstahça baş kaldırmasına karşı) O buyurdu ki: "Kınanmış ve kovulmuş biri olarak oradan çık! Yemin ederim ki; (Âdem'in zürriyetinden olan) o (insa)nlardan her kim sana uyacak olursa, andolsun ki; elbette cehennemi topluca sizden dolduracağım!

19- Ey Âdem! Sen eşinle birlikte cennete yerleş de, her ikiniz (orada) dilediğiniz yerden (istediğiniz şeyleri) yiyin, ama (meyvesinden yemek için) işte şu ağaca yaklaşmayın, sonra ikiniz de (nefislerine) zulmeden (ve kendilerine yazık eden) kimselerden olursunuz!"

20- Derken şeytan: "Sırf iki melek olursunuz yahut her ikiniz de (cennette) sonsuza dek kalanlardan bulunursunuz diye(, bunu istemediğinden) Rabbiniz sizi işte bu ağaçtan engelledi!" dedi de, böylece (nûrânî bir libâsla) kendilerinden örtülmüş bulunan avretlerini onlara (açıp) göstermek için (gereken günahı işlettirmek üzere) ikisine de vesvese verdi.

21- Bir de o (onları inandırmak için) ikisine de kuvvetlice yemin etti (de dedi) ki:

"Gerçekten ben özellikle ikinize elbette nasihat edenlerdenim(, zaten ben sizin iyiliğinizi istediğim için bu sırrı size veriyorum)!"

22- İşte böylece o, (Allah adına yalan yere yemin edip, bâtılı hak göstermek suretiyle yapmış olduğu) bîr aldatma yüzünden ikisini de (sahip oldukları yüksek dereceden ayırıp, günah işlemek gibi bir aşağılığa) tenezzül ettirdi.

Bunun üzerine her ikisi o ağaçtan (az bir şey) tattıklarında hemen avretleri kendilerine beliriverdi de, cennet(teki incir) yaprağından üzerlerine yamayıp yapıştırmaya başladılar. (O zaman) Rableri (sitem ve uyarı yoluyla) kendilerine nida etti (de dedi) ki:

"İşte her ikinize! Ben sizi bu ağaçtan men etmemiş miydim ve size: 'Şüphesiz şeytan özellikle ikinize pek açık büyük bir düşmandır!' dememiş miydim?"

23- (Bunun üzerine o ikisi kendi suçlarını itiraf etmek üzere): "Ey Rabbimiz! Biz (emrine muhalefet edip, kendimizi cennetten çıkartacak iş yaparak) nefislerimize zulmettik! Eğer Sen bizim için (günahlarımızı) bağışlamada bulunmazsan ve bize acımazsan andolsun ki; elbette biz (iki cihanda da en büyük zarar ve) hüsrana uğrayanlardan oluruz!" dediler.

Bu âyet-i celîleye dayanarak kimse, peygamberlerin de günah işlemiş olduğu gibi yanlış bir hükme varmamalıdır. Zira nebilerin derecesi ve Aliâh-u Te'âlâ'yı bilme hususundaki mertebeleri çok yüksek olduğundan çoğu kere onlar, başkalarının mesul tutulmayacağı, unutma ve yanılma gibi şeyler sebebiyle de İlâhî, siteme mâruz kalmışlardır ve böylece onlar nefislerini kırmak için kendilerine zulüm ve günah isnat etmişlerdir. Ama bu onların da başkaları gibi günahları ve mâsiyetleri olduğu anlamına gelmez. Sadece makamlarının yüceliğine ve marifetlerinin üstünlüğüne nispetle günah sayılabilecek, ama haddi zatında günah olmayan birtakım yanılğalar olarak değerlendirilebilir. Ehli Sünnet ulemâsının birçoğuna göre; Âdem (Aleyhisselâm)ın cennetten çıkarılmasına sebebiyet veren o yasaklı ağaçtan yemesi, bir unutma nedeniyle gerçekleştiği için, burada büyük değil, küçük bir günah dahi mevzuubahis değildir. Zaten bu, Adem (Aleyhisselâm)ın peygamberliğinden önce vuku bulmuştur. Zira nübüvvetten sonra peygamberler hakkında ne küçük ne de büyük hiçbir günahın sudûruna inanmak caiz görülmemiştir. (Hâzin, Âlûsî)

24- (O zaman Allah, Âdem, Havva ve İblîs'e hitaben) buyurdu ki: "Bir kısmınız diğer bir kısma düşman olarak (cennetten) inin. Sizin için yerde bir yerleşim ve (ecellerinizin biteceği) bir zamana kadar yaşantı vardır."

25- (Allah) buyurdu ki: "O (yeryüzünün toprağı)nda yaşayacaksınız, yine onda öl(üp gömü l)eceksiniz ve (diriltirken) yine ondan çıkartılacaksınız!"

26- Ey Âdemoğulları! Gerçekten Biz sizin üzerinize, avretlerinizi örtecek bir elbise, bir de (süsleneceğiniz) ziynet libâsı(nı temin edeceğiniz ürünleri yetiştiren suyu) indirdik. (İman, Allah korkusu, güzel ahlâk ve avret yerlerini örtme gibi) takva

elbisesi(ne bürünmek) **ise; işte sana! Bu**(, süslü elbiselerden) **daha iyidir!**

İşte sana! Bu (libâsların indirilişi), **Allah'ın** (gönderdiği) **âyetlerindedir, tâ ki onlar** (nimetlerini) **iyice düşünsünler** (de çirkin işlerden sakınsınlar)!

27- Ey Âdemoğulları! Sakın şeytan (cennete girmenize mâni olacak günahlar işleterek) **sizi fitnelendirmesin / sıkıntıya sokmasın / aldatmasın / saptırmassın / Nitekim o, ikisine de avretlerini göstereceğini diye elbiselerini onlardan soy**(duracak günaha sok)arak **ana-babanızı cennetten çıkarmıştı. Şu bir gerçek ki o** (şeytan), **zürriyeti / orduları / ile birlikte sizin kendilerini göremediğiniz yerden sizi görmektedir.** (Bu yüzden onlardan sakınmanız gerekir.) **Muhakkak Biz, şeytanları o iman etmeyen kimseler için dostlar yapmışızdır** (ve aralarında bir uyum yaratıp onları birbirlerine musallat kılmışızdır).

28- O (şeyta)nlar(ın dostları olan müşrikler, putlara tapmak ve tavafta avret yerlerini açmak gibi) **çok çirkin bir iş yaptıkları zaman** (özür dileme adına): **"Biz babalarımızı bunun üzerinde bulduk** (da onlara uyduk), **Allah da bize bunu emretti!" derler**(, böylece kabahatlerinden daha çirkin bir mazeret ortaya koyarak körü körüne taklitle övünür ve Allah'a iftira ederler)! (Habîbim!) **De ki: "Şüphesiz ki** (güzel işleri emreden ve üstün ahlâka teşvikte bulunan) **Allâh**(, putlara tapmak gibi akl-ı selimin reddedeceği ve dosdoğru tabiatların asla kabullenemeyeceği) **çirkin işleri emretmez!** (Doğruluğunu) **bilmemekte olduğunuz şeyleri mi Allah'a karşı** (uydurup) **söylüyorsunuz?"**

29- (Rasûlüm!) De ki: "Rabbim (bana, her akıllı nezdinde güzel sayılan ve aşırılıkla geri kalma uçlarından uzak olan, doğruluk ve) **adaleti emretmiştir. Ayrıca her secde** (ve namaz) **vaktinde / her secde mekânında / yüzlerinizi** (O'nun ibadetine) **doğrultun / (kıbleye) doğru tutun / da böylece ibadeti sadece Kendisine tahsis ediciler olarak O'na kulluk edin!** (Çünkü sadece O'nun huzuruna toplanacaksınız.) **Sizi baştan yarattığı gibi**(, tekrar diriltince de ancak O'na) **döneceksiniz / sizi ilk başta** (topraktan) **yarattığı gibi** (yine toprağa) **döneceksiniz / sizi ilkin** (yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak) **yarattığı gibi** (Allah'ın huzuruna yine o halde) **döneceksiniz /** (İşte o zaman O size amellerinizin karşılığını verecektir. Dolayısıyla ibadetlerin sadece O'na tahsisi gerekir.)"

30- O (Allâh-u Te'âlâ) **bir fırkayı** (imana muvaffak ederek) **hidâyet etmiştir. Bir fırkaya gelince de, onlar üzerine sapıklık** (hükmü) **hak olmuştur.**

Çünkü gerçekten onlar (kendi istekleriyle) **Allah'ı bırakıp şeytanları dostlar edinmiş**(, bu yüzden de saptırılmayı hak etmiş)tirler. **Hâlâ da kendilerinin gerçekten hidâyete ermiş kimseler olduklarını sanmaktadırlar.**

31- Ey Âdemoğulları! Her secde vaktinde (namaz kılacağınız veya tavaf yapacağınız zaman avret yerlerinizi örtecek) **elbisenizi / ziyinet**(li ve süslü giyecekleri nizi / alı(p giyini)n! (Helâllerden hoşunuza giden tüm etli ve yağlı yiyecekleri) **yiyin, için, ama** (helâli haram ederek yahut harama bulaşarak veya tokluk sınırını aşarak) **israf etmeyin!**

Şüphesiz ki O (Rabbimiz), **israfçı kimseleri sevmez** (ve onların bu yaptıklarına asla rıza göstermez).

Rivayete göre; Âmir oğullarının, hac günlerinde ölmeyecek kadar az yemek yediklerini, özellikle yağlı yiyeceklerden sakındıklarını ve böylece haclarına tazim ettiklerine inandıklarını işiten bazı Müslümanların da böyle yapmaya meyletmesi üzerine bu âyet-i celile nazil olmuştur.

Bu âyet-i celîleden anlaşıldığı üzere; hakkında âyet ve hadis gibi yasaklayıcı bir nass bulunmadığı sürece, yiyecek ve içeceklerin tamamı helâldir.

Zira eşyada aslolan ibâhadır, ancak müstakil bir delille şerîa'tın yasaklamış olduğu şeyler bu serbestliğin dışındadır. Bu konuda İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ): "İsraf ve kibirden ibaret iki haslete sahip olmadığın sürece, istediğini ye, dilediğini iç ve istediğini giyin!" buyurmuştur.

32- (Habîbim! Çırılçıplak tavaf eden müşriklere) **de ki: "Allah'ın, kulları için (ortaya) çıkarmış olduğu o ziynetini(; süslü elbiseleri, mubah olan güzellik mal zemelerini) ve lezzetli rızıkları kim haram kılmıştır (ki onları giyinmekten imtina ediyorsunuz)?" (Rasûlüm!) De ki: "O en alçak (dünya) hayat(ın)da onlar(dan kâfirler yararlı olsa bile, aslında o güzel yiyecek ve içecekler), iman etmiş olan kimseler içindir, kıyamet gününde ise (kâfirler mahrum olacağı için sadece onlara) hâlis kalarak! İşte sana! (Kur'ân'ın hak olduğunu) bilmekte olan bir toplum için (bu hükmü beyan ettiğimiz gibi, diğer hükümleri ihtiva eden) âyetleri (de) böylece ayrıntılı olarak açıklıyoruz."**

Âyet-i celîlede geçen ziynet tâbiri hakkında iki görüş bulunmaktadır; müfessirlerin cumhuruna göre; buradaki ziynetten maksat, avret yerlerini örtecek olan elbisedir. Bu manaya göre âyet-i celîle, günah işledikleri elbiselerle tavaf edemeyeceklerini savunarak Kâ'be'yi çıplak vaziyette tavaf etmekte olan müşrikleri zemetmektedir. Fahrurrâzî (Rahîmehilâh)ın beyanına göre bu ifâde, ziynet türlerinin tamamını içine aldığından, tüm giyecekler ve takılar buraya dâhildir. Ancak erkeklerin altın ve ipek kullanmalarının haramlığına dâir hadîs-i şeriflerde açık naslar vârid olduğu için, süs eşyaları arasında bu ikisi sadece erkeklere yasaklanmıştır.

33- (Habîbim!) **De ki: "Rabbim ancak (zina ve faiz gibi) son derece çirkin işleri, onların açık olanını ve gizli kalanını, (içki ve kumar gibi) günah(lar)ın tümünü, (zulüm, kibir ve insanların haklarına el uzatma gibi,) haksız yere saldırıyı / haksız istekte bulunmayı / (ilâhlığı) hakkında hiçbir delil indirmedığı herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve bilmemekte olduğunuz şeyleri Allah'a karşı söyle(yerek, O'na yakışmayacak sıfatlar isnat etmenizi ve Kendisi adına dilediğiniz şekilde helâl-haram hükmü ver)menizi haram kılmıştır."**

34- (Peygamberlerini inkâr eden) **her bir ümmet(e ulaşacak azap) için (belirlenmiş) bir ecel vardır.**

(Kendilerine verilen süre bitip) **ecelleri geldiğinde ise, bir an bile geri kalamazlar, öne de geçemezler / (karşılaştıkları sıkıntıdan dolayı) ne bir an geri kal mayı, ne de öne geçmeyi isteyemezler /**

35- Ey Âdemoğulları! **Eğer size içinizden birtakım rasûller gelecek olur da, onlar gerçekten size âyetlerimi anlatırlarsa, artık her kim (şirkten ve onlara muhalefetten) hakkıyla sakınır ve (amelini) islahta bulunursa, işte (başkalarının korkacağı kıyamet gününde) onlar üzerine hiçbir korku yoktur ve (kaçırdıkları dünya nimetlerinden dolayı) ancak onlar mahzun olmayacaklardır.**

36- Ama o kimseler ki âyetlerimizi yalanlamışlardır ve onlar(a inanmak)dan uzaklaşıp büyüklük taslamışlardır, işte sana! Onlar da ancak, o ateşin ayrılmaz arkadaşlarıdır. Kendileri orada (hiç çıkmamak üzere) ebediyen kalıcıdır.

37- Allah (adın)a (birtakım helâl ve haramlar tayin ederek O'na) karşı bir yalan uydurmuş olandan, ya da O'nun âyetlerini yalanlamış bulunandan daha zâlim

kim olabilir?

İşte sana! Onlar ki; (rızk ve ecelleriyle ilgili) **yazılan nasıpları / o (Levh-i Mahfuz) Kitab(ın)daki nasıpları / kendilerine ulaşacaktır,** böylece belirli bir süre onunla faydalanacaklardır).

Nihayet (ölüm meleği ve yardımcılarından oluşan) **elçilerimiz kendilerine gelip onları vefat ettirirken: "Allah'ı bırakıp da tapmakta bulunmuş olduğunuz şeyler nerede?** (Şimdi size yardım etseler ya!)" **derler.**

Onlar (da cevaben): **"Bizden kayboldular,** en zor zamanımızda onları yanımızda göremiyoruz!" **derler ve böylece onlar kendilerinin gerçekten kâfir kimseler olduklarına dâir nefisleri aleyhine şahitlik etmiş olurlar.**

38- (Kıyamet günü Allâh-u Te'âlâ onlara:) **"Gerçekten sizden önce geçmiş bulunan birtakım cin ve insan toplulukları arasında siz de o ateşin içine girin!" buyurur. Her bir (kâfir) ümmet (cehenneme) girdikçe, (sapık yolda) kendi(sine örnek olmuş yoldaş ve) benzerine lanet eder.**

Nihayet birbirine yetişip orada hep birlikte toplandıklarında, en sonraki (taklitçi)leri en önceki (lider)leri(ni ele vermek) için / (cehennemdeki yerleri itibarıyla) en sondakileri en öndekileri(nden şikâyetlenmek) için /: "Ey Rabbimiz! İşte bizi saptırmış olanlar bunlardır, bu sebeple onlara o ateşten katmerli bir azap ver!" der. O (Allâh-u Te'âlâ) da:

"(Önderlerden ve uyuntulardan) her bir fert için kat kat (azap) vardır, zira kiminiz sapıklığınıza saptırmayı eklediniz, diğerleriniz ise gerçekleri araştırma lüzumu hissetmeksizin körü körüne taklitçilik yaptınız) **velâkin siz (kimin başına ne geldiğini) bilmemekte (olduğunuz için onlardan intikam alma peşine düşmekte)siniz!" buyurur.**

39- (Allâh-u Te'âlâ'nın bu cevabını işiten) **en önceki (lider)leri de, en sonraki (taklitçi)lerine: "Artık sizin için bize karşı hiçbir üstünlük bulunmamakta (olduğu anlaşılmalıdır). (Zira saptırma ve taklitçilik nedeniyle azabı hak etme hususunda hepimizin eşit olduğu sabit olmuştur.)**

Öyleyse (kendi isteğinizle bizim peşimize düşerek) kazanmakta bulunmuş olduğunuz (kötü) şeyler nedeniyle bu azabı tadın!" der.

40- **O kimseler ki; Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardır ve onlar(a inanmak)dan uzaklaşıp büyüklenmişlerdir, gerçekten de gök kapıları onlar(ın yaptıkları duaların ve amellerin kabulü için, öldüklerinde de ruhları) için azıcık bile açılmayacaktır ve deve iğnenin deliği içerisine girinceye kadar onlar cennete (ebediyyen) giremeyeceklerdir.**

İşte sana! Biz o (şirk gibi en büyük günahı işlemiş olan) suçluları böyle (feci bir azap ile) cezalandırırız.

41- **Onlar için cehennemde(ki ateşte)n (mamul) bir döşek, üstlerinden doğru da (kendilerini kaplayan) birtakım (ateş) örtüler(i) vardır. İşte sana! Biz o zâlimleri böyle (şiddetli bir azapla) cezalandırırız.**

42- **Ama o kimseler ki (Bizim âyetlerimize) iman etmişlerdir ve (ibadetlerden ağırlanmayıp namaz, oruç hac, zekât gibi) salih ameller işlemişlerdir; -zaten Biz hiçbir kimseye gücünün dışındakini yüklemeyiz,** (bu yüzden her kul gücü nispetinde amel ederek ebedî saadeti kazanabilir).- **İşte sana! Onlar ancak cennetin yaranıdır. Onlar orada ebedi kalıcıdır.**

43- Biz onların göğüslerinde bulunan (dünyadan kalma) kini söküp çıkardık. (Artık aralarında sevgi ve samimiyetten başka bir şey kalmamıştır. Çünkü cennet, kin ve nefretten doğacak sıkıntıların yeri değildir. Onların cennetteki köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır.**

O (inana) **nlar** (cennete girdiklerinde): **"Bütün hamdler, bizi işte bu** (nimet yurduna girme vesilesi olan ima) **na hidâyet etmiş olan O** (yüce) **Allah'a aittir. Allah bizi** (İslâm'a) **hidâyet etmeseydi, biz** (kendiliğimizden) **asla hidâyet bulamazdık. Andolsun ki; gerçekten Rabbimizin rasûlleri** (bize) **hakk** (ve gerçek olan beyan) **ı getirmiştir,** (işte onların irşatlarıyla dünyada yakînen inanmış olduğumuz gerçekleri şimdi gözümüzle gördük)." **dediler.**

(O zaman Allah tarafından:) **"İşte size! Bu cennet ki, yapmakta bulunmuş olduğunuz** (iyi) **şeyler sebebiyle siz** (Allah'ın lütfuna mazhar oldunuz da, mirasa konar gibi) **ona vâris kıldınız!" diye nida olundular.**

Bu âyet-i kerime, cennete girecek olanların, beşeriyet gereği dünyada aralarında bulunan kin ve nefret gibi kötü huylardan arındırılacağını, dünyada birbirlerine düşman olsalar da, cennete girenler arasında sevgi ve samimiyetten başka bir şey bulunmayacağını açıklamaktadır.

Zira tüm kalplerin yegâne mâliki olan Allâh-u Te'âlâ, onları vesveselerden arındırmaya ve alışkanlıklarından kurtarmaya son derece kudret sahibi olduğundan, üzüntü ve sıkıntı yeri olmayan cennette kullarından tüm üzüntü sebeplerini giderecektir. Bu yüzden Ali (Radıyallâhu anh): "Ben umuyorum ki; (dünyada aramızda bazı sıkıntılar yaşanmış olsa da) ben, Osman, Talha ve Zübeyr bu kişilerden olacağız!" demiştir.

Âyet-i celîlenin sonundaki ifâdeden, cennete sâlih amellerle girileceği gibi bir mana anlaşılırsa da, Câbir (Radıyallâhu anh) dan rivayet edilen: "Sizin hiç birinizi amelî cennete girdiremez, cehennemden de kurtaramaz. Allâh'tan bir rahmet olmasa ben bile böyleyim!" (Müslim, Münâfikûn: 17, No: 2817,4/2171) hadîs-i şerîfi, cennete ancak Allâh-u Te'âlâ'nın fazl-u rahmetiyle girilebileceğini açıklamıştır. Dolayısıyla burada anlaşılması gereken; o fazl-u keremin de salih amel sahipleri hakkında tecelli edeceği hususudur. Ameller ise ancak cennetteki derecelerin bölüşülmesinde belirleyici olacaktır.

44- Cennet ashabı, (kendi hallerinden memnuniyetlerini ifâde etmek üzere, bir de cehennemliklerin durumuna sevinme belirtisi olarak ve onların pişmanlıklarını artırmak için) **o ateşin adamlarına: "Gerçekten biz Rabbimizin bize** (mükâfat olarak) **vaad etmiş olduğu şeyi hak olarak bulduk. Siz de Rabbinizin** (azap adına size) **vaad etmiş olduğu şeyi gerçek buldunuz mu?" diye nida etti.**

Onlar: "Evet! (Biz Rabbimizin tehditlerini hak bulduk!)" dediler. Bunun üzerine (cennet ehliyle cehennem halkının tümüne birden ses işittirebilen) **bir çağırıcı** (melek) **onların arasında ilanda bulundu ki:**

"Allah'ın laneti o zâlimlerin üzerine olsun!

45- Öyle (zâlim) **kimseler ki; Allah'ın** (kullarını O'nun) **yolu** (olan İslâm'a katılmalarının) **dan engellemektedirler ve ona** (girmek isteyenlere mâni olmak için) **bir eğrilik** (ve çelişki) **ara** (yıp, dosdoğru gerçekleri eğri büğrü göstermeye çalış) **maktadırlar. Hem de onlar âhireti inkâr eden kimselerdir."**

46- (Cennetliklerle cehennemliklerin) ikisi arasında büyük bir sûr / (cennetle cehennem arasında, birinin diğerine etkisini Önleyecek şekilde) büyük bir perde / vardır. (İmanlı) birtakım adamlar da (amelleri doğrudan cennete girmelerine yeterli

olmadığı için Allâh-u Te'âlâ'nın kendileri hakkında vereceği hükmü beklemek üzere) **A'râf üzerinde** (hapsedilmiş)dir ki onlar (iki fırkadan) **her birini** (yüzlerinin beyazlığı ve siyahlığı gibi) **alâmetleriyle tanırlar. Böylece onlar cennet ashabına: "Selâm olsun size!" diye seslendiler. Ama** (cennete girmeye) **tama' etmekte oldukları halde kendileri oraya giremediler.**

Bu sûreye ismini veren "A'râf" kelimesi; yüksek yer anlamına gelen "Urf" kelimesinin cemi'sidir. Burada kastedilen mana; cennetle cehennem arasına çekilen surun üst tarafındaki burçlardır. Orada bulunacak olan kişilerin kimler olduğu hakkında vârid olan birçok görüşler içerisinden Âlûsî (Rahimehullah)ın tercih ettiği görüşe göre bunlar, cehenneme girmeyecek kadar sevapları bulunan, fakat cennete girmelerine engel olacak kadar da günahları mevcut olan birtakım müminlerdir. İnsanlar arasında hüküm verilinceye kadar bu kişiler orada bekletilecek, sonra Rableri kendilerine tecelli ederek: "Kalkın cennete girin! Şüphesiz ki Ben sizi affettim!" buyuracaktır.

47- Ama (gayri ihtiyarî) **gözleri o ateşin adamlarına doğru çevrildiğinde** (onların suratlarının siyahlığını ve çektikleri azabı görünce, Allâh-u Te'âlâ'ya sığınmak üzere): **"Ey Rabbimiz! Bizi bu** (kendilerine) **zulmeden (kâfir)ler gurubuyla birlikte** (ateşe düşenlerden) **kılma!" derler.**

48- A'râf ashâbı, kendilerini (yüzlerinin siyahlığı, suretlerinin çirkinliği ve gözlerinin maviliği gibi kötü) **alâmetleriyle tanımakta oldukları** (ve cehennemde ortasında gördükleri Ebû Cehil gibi) **birtakım adamlara nidâ edip dediler ki:** "(Kötü yolda size uyan kalabalık) **toplumunuz / (mal ve mülkü) toplamanız / ve** (hem Hakk'a hem halka karşı) **sürekli büyüklük taslamış olmanız** (çektığınız azaptan) **sizi koruyamamıştır / sizin neyinize yaramıştır? /... (Âlûsî)**

49- İşte bunlar mıydı o kimseler ki (fakirliklerinden dolayı hakir görerek): **'Allah onlara hiç bir rahmet erdirmez,** (dünyada sefil durumda olan bu kişileri cennete sokmaz. Cennete ancak yine bizim gibi zenginler girebilir.)' **diye yemin etmişsiniz."** (Derken Allâh-u Te'âlâ A'râf üzerinde cennete girmeyi bekleyen o kişilere:)

"Girin cennete! Sizin üzerinize hiçbir korku yoktur ve ancak siz mahzun olmayacaksınız." (buyurur.)

50- O ateşin ayrılmaz arkadaşları (cehennemde açlıktan ve susuzluktan kırılınca), **cennet yaranına:** "(Sahip olduğunuz) **sudan veya Allah'ın sizi rızıklandırmış olduğu** (yiyecek-içecek türü) **şeylerden** (ne olur) **biraz da bizim üzerimize akıtın!" diye nida etti. Onlar da dediler ki:**

"Gerçekten Allah o (yiyecek ve içeceklerin) **ikisini de kâfirlere yasaklamıştır...**

51- O (imansız) **kimselere ki;** (kendi kafalarından helâller ve haramlar uydurmuş ve uymaları gereken gerçek) **dinlerini bir eğlence ve bir oyun** (malzemesi) **edinmişlerdi ve o en alçak** (dünya) **hayat**(ının geçici yaldızları ve boş vaatleri) **kendilerini aldat**(ıp bırak)mıştı. (Tabi ki böyle kimselere cennet nimetleri haram edilecektir.)"

Artık onlar Bizim âyetlerimizi bile bile inkâr etmekte bulunmuş olduklarından, bir de (hiç unutulmaması gereken) **işte bu** (büyük) **günlerine kavuşacaklarını unuttukları için bu** (kıyamet) **gün(ü) Biz de onları unut**(anın muamelesine tâbi tut)**acağız** (ve hiçbir isteklerine olumlu cevap vermeyeceğiz) **/ onları** (ebediyen cehennemde) **bırakacağız /.**

52- Andolsun ki muhakkak Biz iman etmekte olan bir toplum için büyük bir

hidâyet ve yüce bir rahmet olsun diye o (insa)nlara pek değerli bir kitap getirdik ve (sahip olduğumuz ezelfi ve) üstün bir ilim üzere kendisini (inanç, hüküm ve vaazlar halinde) ayrıntılı bir şekilde açıkladık.

53- O (kâfir ola)nlar (inkârlarında ısrar ederek) ancak o (Kur'ân'ın tehdit içeren haberlerinin doğruluğu)nu (gösterecek ola)n te'vîlini(n başlarına gelmesini) bekliyorlar. Onun te'vîli (meydana) geleceği gün, daha önce onu (bir kenara bırakıp) unutmuş olan o kimseler: "Rabbimizin rasûlleri gerçekten bize hakkı getirmişti. Şimdi bizim için şefaatchilerden biri var mıdır ki, bize şefaatte bulunsunlar veya (dünyaya) geri döndürülür müyüz ki, yapmakta bulunmuş olduğumuz o (kötü) şeylerden başkasını yapalım?" diyecek. Şüphesiz ki onlar (ömürlerini gâvurluğa harcayarak) kendilerini zarara uğratmışlardır ve ("Şefaatchilerimiz" diye) uydurmakta bulunmuş oldukları şeyler onlardan kaybolmuştur.

54- Şüphesiz sizin Rabbiniz ancak O Allah'tır ki; gökleri, yeri, güneşi, ayı ve yıldızları (akıllı varlıklar gibi) emr (ve irades)ine boyun eğdirilen (ve kendilerinden istenen hiçbir vazifeyi eksik etmeyen) varlıklar olarak (dünya günlerinden) altı gün (miktarına denk gelecek vakit)de yaratmıştır. Sonra (bir mekâna yerleşmekten münezzehten Zât'ına yakışır şekilde) Arş'a istiva buyurmuştur / (emri ve hükmü) Arş'a (yönetip) istiva etmişti /sonra Kendisi (en büyük cisim olan) Arş (dâhil, tüm yaratıkları) (hükmü altına alıp, hepsini ilmen kuşatıcı şekilde) istilâ etmiştir / O, geceyi gündüze bürü(yüp ört)mektedir ki, o onu koşturulurcasına talep (ve takip) etmektedir. İyi bilin ki; yaratmak da, yönetmek de /(istediklerini) emretmek de / (geçerli) irade (ve kudret) de / sadece O'na aittir!

Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın (hayrı ve) bereketi dâima pek çok olmuştur / Allah dâima (bütün noksan sıfatlardan son derece uzak ve) münezzehten olmuştur / (îlâhlıkta tek olarak) çok yüce ve pek büyük olmuştur /

Bu ve benzeri bazı âyeti kerîmeler, "Mütesâbih âyetler" den oldukları için kendilerini yanlış yorumlayan birçok sapık fırka, Allâh-u Te'âlâ'nın gökte olduğunu ve Arş'ın üzerinde oturduğunu iddia etmektedirler Hâlbuki Allâh-u Te'âlâ bir mekânda olma ve oturma gibi noksan sıfatlardan son derecede münezzehtir. Bu âyetin îzâhı hakkında seleften ve haleften iki görüş naklolmuştur:

a) Selefte göre; "İstiva" kelimesi, hiç tevil edilmeyip: "Allâh-u Te'âlâ'nın şânına yakışan bir istiva" ile tefsir edilmiştir ki, biz de birinci mana olarak bunu tercih ettik.

b) Halefte göreyse: "Allâh-u Te'âlâ'nın emir ve hükümlerinin Arş'a indirilişi" ya da "Allâh-u Te'âlâ'nın gücünün, en büyük cisim olan Arş dâhil tüm yaratıkları istilâsı" gibi uygun manalarla te'vil edilmiştir. Nitekim biz de, kesme işaretleriyle bu iki manayı belirttik.

Selefin mezhebi, mesuliyetten kurtulma bakımından eslem (daha selâmetli) ise de, halefin görüşü, fitnelere kapı açmamak bakımından ahkem (daha kuwetli)dir. Âyet-i kerime veya hadîs-i şeriflerde Allâh-u Te'âlâ'ya nispet edilen "Fevkiyyet" ve "Ulviyyet" gibi vasıflardan herhangi biri, Ehl-i Sünnet ulemâsının selef ve halefinin hiç birine göre, mekân ve mesafe üstünlüğü gibi manalarla îzâh edilmeyip, sadece kudret ve kuvvet üstünlüğü ile te'vil edilmiştir, Bu gibi mütesâbih âyetlerin îzâhı için bakınız: Al-İmrân Sûresi: 9

"Allâh-u Te'âlâ'nın, kullarının fevkinde oluşu" ve 'Allâh-u Te'âlâ'nın mekândan münezzehten oluşu'gibi itikâdî meselelerle ilgili akli ve nakli birçok delil, ayrıca;

asırlarının imamları olan otuz üç mûfessirin eşsiz beyanları; Rûhu'l-Furkan Tefsirimizde. En'âm Sûresi: 3. ve 18. âyet-i kerimelerin izahlarında tafsilâtla zikredilmiştir ki, mütalaası kaçınılmazdır! (8/418-425,511-535)

55- Rabbinize yalvar(ıp yakar)arak ve (için için) gizlice dua edin! Şüphesiz ki O, (peygamber olmayı istemek ve göklere çıkarılmayı talep etmek gibi uygunsuz dualar yaparak ve dua ederken bağıırıp çağırarak) **haddi aşanları sevmez** (ve onların bu yaptıklarına rıza göstermez).

56- (Allâh-u Te'âlâ tarafından peygamberler gönderilip, şeri'atlar tâyin edilerek) düzgün hale getirilişinden sonra (kâfirlik ve zalimlik yaparak) **yerde fesat çıkarmayın,** (amellerinizin kusurundan dolayı reddolunmanızdan) **korkarak ve** (fazl-u keremiyle kabul etmesini) **umarak O'na dua edin! Şüphesiz ki Allah'ın rahmet** (ve icâbet)i (dualarını vesâir amellerini güzelce yapan) **muhsin kimselere çok yakındır.**

57- Ancak Odur O Zât ki; rahmetinin (eseri olan yağmurun) **önünde müjdeciler** olarak rüzgârları göndermektedir. **Bilâhare o** (rüzgârlar), (tonlarca suyla yüklü) **ağır ağır bulutları azımsayarak taşıdığında Biz o** (su bulutu)nu (kuraklıktan) **ölmüş bir beldeye sevk eder ve oraya suyu indiririz de, onun sebebiyle ürünlerin hepsinden çıkarırız. İşte sana!** (Ölü toprağı dirilttiğimiz gibi) **ölüleri de böylece** (kabirlerinden) **çıkaraçağız. Tâ ki siz iyice düşünesiniz** (de, dirilmeye gerçekten iman edesiniz diye bu âyetleri size açıklıyoruz)!

58- (Toprağı verimli ve) tertemiz beldeye gelince; onun bitkisi Rabbinin izni (ve dilemesi) **ile** (güzel ve bolca) **çıkarmaz. Ama o** (toprak) **ki** (çorak ve) **pis olmuştur,** (ondan da) **pek az ve faydasız olandan başka** (mahsul) **çıkarmaz. İşte sana!** (Allâh-u Te'âlâ'nın nimetlerine) **şükretmekte olan** (mümin) **bir toplum için Biz âyetleri böylece** (misallerle süsleyip) **bir üsluptan diğere çevirerek açıklıyoruz.**

59- Andolsun ki; şüphesiz Biz Nuh'u kavmine (peygamber olarak) **gönderdik, o da hemen:**

"Ey kavmim! (Sadece) Allah'a ibadet edin! Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur!

Muhakkak ki ben (O'na ibadet etmemeniz durumunda) **sizin üzerinize** (gelecek) **pek büyük bir günün azabından korkmaktayım!" dedi.**

Beyzâvî, Nesefî ve Âûsî tefsirlerinde zikredildiğine göre; Nûh (Aleyhisselâm) İdrîs (Aleyhisselâm)dan sonra gönderilen ilk peygamberdir. Zaten İdrîs (Aleyhisselâm) onun büyük dedesidir, nitekim nesebi Lemek oğlu Mettûşelah oğlu Ahnûh olarak geçmektedir ki, Ahnûh; İdrîs (Aleyhisselâm)ın İsmidir. İbni Abbâs (Radıyallâhu anhümâ) dan rivayet edildiğine göre; Nûh (Aleyhisselâm) kırk yaşında peygamber olarak gönderilmiştir. Dokuz yüz elli sene kavmi içerisinde tebliğ ve davetle meşgul olduysa da, sekizle seksen arası bir azınlık dışında kendisine iman eden olmamıştır. Hanımı kendisine inanmayanlar arasında bulunmuş ve dâima onu delilikle suçlamıştır. Ken'an isimli oğlu da kâfirlerden olmuştur. Sâm, Hâm ve Yâfes adındaki üç oğlu ise eşleriyle birlikte iman şerefine nail olanlardan ve gemide kurtuluşa erenlerden olmuşlardır. Kavmi içerisinde o güne kadar iman etmiş olanlar dışında kimsenin kendisine iman etmeyeceğine dâir Allâh-u Te'âlâ'dan almış olduğu vahiy neticesinde Nûh (Aleyhisselâm) Nûh Sûresinde geçen bedduasını yapmış ve böylece tüm dünya tufana gark edilerek yeryüzünde gezip dolaşan bir kâfir dahi sağ bırakılmamıştır. Daha sonra dünya halkı Nûh (Aleyhisselâm)ın üç oğlundan türediği için ona: "Beşerin ikinci babası" lakabı verilmiştir. Kendisi tufandan sonra da iki yüz

elli sene yaşamıştır. Bu hususta farklı rivayetler de mevcuttur.

60- Kavminden ileri gelenler (onun bu nasihatlerine karşı): "Şüphesiz ki biz seni elbette (hak yoldan) apaçık bir şaşkınlık içinde görmekteyiz!" dedi(ler).

61- (Nûh (Aleyhisselâm) onların bu sözüne karşılık) dedi ki: "Ey kavmim! Bende en ufak bir şaşkınlık yoktur!

Lâkin ben âlemlerin Rabbinden (size gönderilen) bir elçi (olduğum için her bakımdan tam bir hidâyet üzere)yim.

62- Ben size Rabbimin vahiylerini ulaştırıyorum, sizin için sırf iyilik diliyorum ve Allâh(ın üstün kudretine ve şiddetli azabına delâlet eden sıfatların)dan, sizin bilmemekte olduklarınızı biliyorum!

63- Siz (şirkten ve günahlardan) hakkıyla sakınasınız ve (bu vesileyle Allah tarafından) açınasınız diye, içinizden bir zâta, sizi uyarması için Rabbinizden size bir öğüt gelmiş olmasına mı şaşırđınız?"

64- Artık (bunca vaazlara rağmen) onlar onu yalanladılar da, neticede Biz onu ve gemide beraberinde olanları kurtardık, âyetlerimizi yalanlamış olan kimseleri ise suyla boğduk! Gerçekten de onlar (kalp gözleri) körler olan bir toplum idiler.

65- Âd (toplumun)a da (soyca) kardeşleri (olan) Hûd'u (gönderdik). O dedi ki: "Ey kavmim! (Sadece) Allah'a ibadet edin! Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur! (Nûh kavminin helakini bildiğınız halde) hâlâ (Allah'ın azabından) sakınmayacak mısınız?"

Âd kavmi Nûh (Aleyhisselâm)ın kavmine yakın bir zaman diliminde yaşadıkları için ve henüz izleri silinmemiş olan tufan felaketinde helak edilenlerin başına gelenleri iyi bildiklerinden, Hûd (Aleyhisselâm) kendilerini Allah'ın azabından sakınmaya davet etmiştir.

66- Kavmi içerisinden ileri gelen kâfir olmuş kimseler dedi ki: "(Atalarının dinini bıraktığın için) gerçekten biz seni elbette bir anlayış kıtlığı içinde görmekteyiz ve muhakkak biz seni (peygamberlik iddianda) elbette yalancılardan sanmaktayız."

Hûd (Aleyhisselâm)ın, kavmiyle olan kardeşliği dinî yönden olmayıp nesep itibarıyladır. Nûh (Aleyhisselâm)ın oğlu Sâm ile arasında iki baba bulunan Hûd (Aleyhisselâm) Yemen'de bulunan Ahkâf adındaki kum tepelerine yerleşmiş olan Âd kavmine gönderilmişti. Onlar eşi benzeri yaratılmamış bir güce ve yapıya sahiptiler. Kavminin eşrafı içerisinde Mersid ibni Sa'd gibi müminler bulunduğu için Allâh-u Te'âlâ burada bir ayırım gözeterek, kâfir olan toplumun sözünden bahsetmiştir. Nûh (Aleyhisselâm)ın kavminin eşrafı içerisinde ise hiçbir mümin bulunmadığı için altmı-şıncı âyet-i kerîmede, kâfir kaydı koymaksızın ulu kişilerin hepsinin inkâr sözünde birleştiklerini ifâde etmiştir.

67- O dedi ki: "Ey kavmim Bende en ufak bir akıl kıtlığı yoktur! Lâkin ben âlemlerin Rabbinden (size gönderilen) bir elçi (olduğum için tam bir hidâyet üzere)yim.

68- Ben size Rabbimin vahiylerini ulaştırıyorum ve ben özellikle sizin için, iyiliğınızı isteyen çok güvenilir biriyim!

69- İcınızden bir zâta, sizi uyarması için Rabbinizden size bir öğüt gelmiş olmasına mı şaştınız? Hatırlayın o zamanı ki O (Rabbiniz), Nuh kavminin ardından sizi (dünyada onların yerini alan) halifeler yapmıştı ve yaratışta size (boy pos ve) kuvvetçe (diğer insanlara karşı,) fazla büyüklük vermişti! Öyleyse Allah'ın nimetlerini hatırlayın(ki, bu sizi şükre ve salih amele sevk etsin), tâ ki (bu sayede) siz (sıkıntılarınızdan kurtulup, umduklarınıza ulaşarak) felaha erebilesiniz!"

70- (Bu nasihatler üzerine Âd kavmi) dediler ki: "Sen bize, babalarımızın tapmakta bulunmuş olduklarını bırakalım da, Allah'a; bir tek O'na ibadet edelim diye mi geldin? O halde (azap adına) bize vaat etmekte olduklarını derhal bize getir (de görelim)! Eğer (tehditlerinde) doğru kimselerden olduysan(, bunu ispatlaman gerekir)!"

71- O (Hûd (Aleyhisselâm)) da: "Gerçekten Rabbinizden sizin üzerinize murdar bir azap ve (intikam dolu) büyük bir gazap inmiştir / vacip olmuştur / hak olmuştur / . (Sahibi belli olmayan) birtakım (kuru) isimler hususunda mı benimle çekişiyorsunuz ki Allah onlar(ın tapınılmaya lâıyk tanrılar olduğu) hakkında hiçbir delil indirmemiştir, sadece siz ve babalarınız onlara (ilâh) ad(ı) takmışsınızdır. (Madem kendinize beliren bunca hakikatlere rağmen inatta ısrar ediyorsunuz,) öyleyse (başınıza gelecek belâyı) bekleyin! Şüphesiz ben de sizinle birlikte (bunu) bekleyenlerdenim!" dedi.

72- Derken Biz tarafımızdan bir rahmet sebebiyle onu ve beraberinde olan (imanlı) kişileri (inkarcıların başına gelen o belâdan) kurtardık ve o kimselerin (kökünü koparıp) ardını (arkasını) kestik ki, onlar Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardı da, (kâfirlikten hiçbir surette vazgeçmeyerek, gördükleri hiçbir mucizeye) inancı kimseler olmamışlardı.

Süddî, Muhammed ibni İshâk ve diğer siyercilerin beyanına göre; Âd kavmi yeryüzünde bozgunculuk yapmış ve Allâh-u Te'âlâ'nın kendilerine verdiği kuvveti kötü yönde kullanarak yer halkını baskı altında bırakmışlardı. Allâh-u Te'âlâ'ya ibadeti bırakıp putlara tapmaya başlayan bu kavim içerisinde soylu bir nesebe sahip olan Hûd (Aleyhisselâm) onlara peygamber olarak gönderildi. Ayet-i kerîmelerin beyanı vechile, o onlara Allâh-u Te'âlâ'nın birliğine inanmalarını, O'nunla birlikte başka ilâh tanımamalarını ve insanlara zulmetmekten vazgeçmelerini emretmişse de, onlar: "Bizden kuvvetli kim olabilir?" diyerek inkârda direndiler. Hûd (Aleyhisselâm)a inanan bir azınlık ise imanlarını gizlemek zorunda kaldılar. Âd kavminin azgınlıkları ve fesadı artınca Allâh-u Te'âlâ onları üç sene kuraklığa maruz bırakarak zor duruma düşürdü. O zaman insanların başına bir belâ geldiğinde putları bırakır Allah'tan medet umarlardı ve mümin-müşrik demeden herkes Mekke'de Beyt-i Haram yanında toplanırlardı. Zira herkes Mekke'nin hürmetini itiraf eder ve oranın Allah katındaki değerini bilirdi. Bina olarak Kâ'be mevcut değilse de Harem içindeki mekanı bilinirdi. Böylece Âd kavmi, içlerinden bir cemaati yağmur duası için Mekke'ye gönderdiler. Aralarında Hûd (Aleyhisselâm)a inanan Mersid ibni Sa'd'ın da bulunduğu yetmiş kişilik heyet Mekke'deki akrabalarının yanına yerleşip rahatı görünce toplumlarının durumunu unuttular Fakat bir zaman sonra Mekke lideri olan kişi, okuttuğu birtakım şiirlerle onlara durumu fark ettirince aralarında bulunan Mersid: "Siz burada dua ederek yağmura kavuşamazsınız, lâkin peygamberinize itaat eder ve Rabbinize tevbe ederseniz, o zaman size yağmur yağdırılır!" diyerek Müslüman olduğunu açıklamak mecburiyetinde kaldı. Bunun üzerine onu yanlarında duaya almadılar. Liderleri olan kişinin: "Ey ilâhımız! Eğer Hûd sâdıksa bizi suvar, çünkü biz helak olduk!" diye dua etmesi üzerine Allâh-u Te'âlâ'nın peyda ettiği kapkara bir bulut Muğîs vadisinden Âd

kavmine doğru yöneldi. Bunu görenler sevinerek: "İşte bu bulut bize yağmur yağdıracak!" dediler. Ama Allâh-u Te'âlâ, rahmet bekledikleri yerden felâket göndererek yedi gece sekiz gün ardı arkası kesilmeyecek bir rüzgârla onları helak etti. Hûd (Aleyhisselâm) ve yanındaki müminler ise çevirdikleri bir çit içerisinde kâfirlerden ayrı yaşıyorlardı. O rüzgârdan onlara ancak derilerine hoşluk veren bir esinti geliyordu. Kâfirlerin helakinin ardından kurtuluşa eren Hûd (Aleyhisselâm) ve ashâbı Mekke'ye gelerek ölünceye kadar orada Allah'a ibadet ettiler. (Beyzâvî, Nesefî, Hâzin, Âlûsî)

73- Semûd (halkın)a da (soy bakımından) kardeşleri (olan) Salih'i (gönderdik)! O dedi ki: "Ey kavmim! (Sadece) Allah'a ibadet edin! Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur! Gerçekten (peygamberliğimin doğruluğuna dâir) size Rabbinizden apaçık bir delil gelmiştir. İşte size bu, bir âyet (ve mucize) olarak Allâh'ın(, kudretiyle kayadan çıkarttığı) dişi devesidir! Bırakın onu dâ, Allah'ın toprağında yesin (içsin)! (Allah'ın mucizesine saygılı olun. Onu itip kakarak meralardan kovarak ve boğazlayarak) ona bir fenalık dokundurmayın, yoksa çok acı verici büyük bir azap hemen sizi yakalayacaktır.

Semûd, Nûh (Aleyhisselâm)ın oğlu Sâm oğlu İrem'in torunu idi, onun nesli Hicaz'la Şam arasında Hicr bölgesini mesken edinmiştiler. Soydaşları olan Salih (Aleyhisselâm) kendilerine peygamber olarak gönderildiyse de, uygunsuz taleplerde bulunmaları ve istedikleri mucizeye kavuştukları halde inkârda ısrarları nedeniyle 78. âyet-i kerimede beyan edildiği üzere helak edildiler.

74- Hatırlayın o zamanı ki O (Allâh-u Te'âlâ), Âd (toplumun)dan sonra sizi (onların yerine geçirip, istediği gibi tasarrufta bulunan) halifeler kılmış ve sizi (Hicr adındaki) o toprakta yerleştirmişti ki, siz oranın düzlüklerinden birtakım köşkler edinmekteydiniz, dağlarını da evler halinde yontuyordunuz! Artık Allah'ın nimetlerini hatırlayın da, bozguncular olarak yer(yüzün)de fesat çıkartmayın."

75- Kavmi içerisinde o ileri gelen büyüklük taslamış kimseler, o hor görülmüş olan kişilere, içlerinden iman etmiş olanlara (alay yoluyla): "Siz gerçekten Sâlih'in, Rabbinden gönderilmiş bir kişi olduğunuzu mu biliyorsunuz?" dedi(ler). Onlar da: "(Evet!) Şüphesiz ki biz onun (dîn olarak) kendisiyle gönderilmiş olduğu şeye inanıcı kimseleriz!" dediler.

76- O büyüklük taslamış olanlar ise:
"Muhakkak ki biz sizin inanmış olduğunuz o şeyi inkâr edicileriz!" dedi(ler).

77- Derken onlar Rablerinin (devesine dokunmama) emrin(i yerine getirmek)den büyüklendiler de ayaklarını keserek (işe başlayıp) o dişi deveyi boğazladılar ve: "Ey Salih! O halde (azap adına) bize vaat etmekte olduklarınızı derhal bize getir (de görelim)! Eğer gönderilen kimselerden olduysan(, bunu ispatlaman gerekir)!" dediler.

78- Bunun üzerine o şiddetli deprem onları yakalayiverdi de, böylece onlar (helake uğramış ölümler halinde) yurtlarında yere yapışıp kalanlara döndüler.

Muhammed ibni İshak ve Vehb ibni Münebbih gibi siyer ashâbının nakilleri vechile; Âd kavminin helakinin ardından yeryüzünde hâkimiyet kuran Semûd kavmi çoğaldılar ve kerpiçten yaptıkları evlerin ömründen çok daha uzun ömür sürünce dağlardan evler yontmaya başladılar, bolluk ve geniş imkânlar içerisinde yaşarken putlara

tapmaya başladılar. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ onlara eşrâftan biri olan Salih (Aleyhisselâm)ı gönderince ondan bir mucize istediler, o kendilerine ne istediklerini sorunca onlar: "Bizimle beraber bayram yapmaya çık, sen ilâhına dua yap, biz de ilâhlarımıza yalvaralım. neticede kimin duasının kabulü anlaşılırsa ona uyulsun!" dediler. Böylece Salih (Aleyhisselâm) onlarla birlikte bayram yerine çıktı. Puttan onların yalvarışlarına icabet etmeyince reisleri tek başına duran bir kayayı göstererek: "İşte bu kayadan büyük hörgüçlü, bol tüylü on aylık yüklü bir deve çıkarırsan sana inanacağız!" dedi. Salih (Aleyhisselâm) onlardan bunu yapması durumunda kendisine inanacaklarına dâir kuvvetli söz alınca hemen namaz kılıp Rabbine dua etti.

Bunun üzerine o kaya herkesin gözü önünde doğum sancısına tutulan deve gibi sallanmaya başladı ve yarılarak içinden tam onların istedikleri gibi bir deve çıktı, sonra da kendisi gibi büyük bir deve doğurdu. Bunu gören liderleri bir toplulukla birlikte iman etti. Fakat putların idarecisi olan kişiyle kâhinleri, diğerlerinin imanına mâni oldu. Artık o mucize deve, yavrusuyla birlikte ağaçlardan otlayarak ve su içerek yaşamını sürdürüyordu, fakat kuyunun tüm suyunu içmedikçe kafasını kaldırmıyordu. Sonrada o kadar süt veriyordu ki diledikleri kadar onu sağabiliyorlardı. O derece ki kapları çanakları dolusu içtikten sonra bir o kadar da biriktiriyorlardı.

Bir de o, yazın vadinin dış tarafında konaklayınca hayvanlar iç kesime kaçıyor, kışın iç tarafa çekilince de tüm davarlar vadinin dış tarafına çıkmak zorunda kalıyordu ki, bu da halka çok zor gelmişti, bu sebeple onlar deveyi kesmeye karar verdiler ve hayvanı keserek etini bölüştüler. O sırada yavrusu bir dağa kaçıp üç kere öfkeyle bağıınca Salih (Aleyhisselâm) onlara: "Yavruya yetişin, belki bu sayede azap sizden kaldırılır!" dediyse de onlar buna imkân bulamadan o, yeniden açılan kayanın içine girdi. O zaman Salih (Aleyhisselâm) onlara: "Artık üç gününüz kaldı; yarın suratlarınız sapsarı kesilecek, ertesi gün kıpkırmızı, üçüncü gün ise kapkara olacak, sonra da azap sizi kaplayacak!" dedi. Onlar ertesi gün alâmetlerin belirmediğini görünce Salih (Aleyhisselâm)ı öldürmek için peşine düştülerse de Allâh-u Te'âlâ onu beraberinde bulunan yüz on Müslüman ile birlikte Filistin topraklarına hicretle kurtardı. Dördüncü günün sabahı ise Cibril-i Emîn'in sayhası ile kalpleri çatlayarak topluca helak oldular. Arkasına doğru bakan Salih (Aleyhisselâm) yükselen dumanları görünce onların helak olduğunu anlayarak bir sonraki âyet-i kerîmede zikredilecek sözlerini söyledi. (Beyzâvi, Nesefî, Hâzin, Âlûsî)

79- Bunun üzerine (Salih (Aleyhisselâm) imansızlık sebebiyle başlarına gelen felakete üzgün bir halde) **onlardan yüz çevirdi de:**

"Ey kavmim! Andolsun ki; gerçekten ben size Rabbimin (vahiy ve) risâletini ulaştırdım ve sırf sizin iyiliğinizi istedim. Velâkin siz (nasihat ederek) iyilik isteyenleri hiçbir zaman sevmezsiniz." dedi. (ed-Dürü'l-Masûn)

80- Lût'u da (ümmetine peygamber olarak Biz göndermiştik)! **Hani o, kavmine demişti ki;**

"O en çirkin iş (olan livata fiilin)i mi yapıyorsunuz ki âlemlerden hiçbiri (daha önce böyle bir şey yaparak) onun (benzeri bir günah)la sizi geçmemiştir ?!"

81- Şüphesiz ki elbette siz kadınları bırakıp da, şehvet yüzünden erkeklere yaklaş(arak eşcinsellik yap)ıyorsunuz. Doğrusu siz (her işte) haddi aşanlar toplumusunuz!"

82- (Buna karşı) kavminin cevabı ise: "O (Lût'u ve kendisine inana)nları memleketinizden çıkarın.

Zira gerçekten onlar birtakım insanlardır ki, (yaptığımız eşcinselliği kötü sayıp)

çokça temizlik taslamaktadırlar!" demelerinden başkası olmamıştır.

83- Bunun üzerine Biz onu ve (kâfir olan) hanımı dışındaki (diğer tüm) ailesini (inkarcılara vuran o azaptan) kurtardık.

O ise (yurtlarında helak olanlar arasında) kalanlardan oldu.

84- Bir de BİZ onların üzerine (kızgın balçık taşlarından oluşan, benzeri) görülmemiş bir yağmur yağdırdık.

İşte bak (gör ki); o suçluların (kötü) sonu nice oldu?

İbrahim (Aleyhisselâm)ın kardeşinin oğlu olan Lût (Aleyhisselâm), amcası İbrâhîm (Aleyhisselâm) ile birlikte Harran'dan hicret ettikleri zaman İbrahim (Aleyhisselâm) Filistin topraklarına, Lût (Aleyhisselâm) ise Ürdün bölgesine yerleşti. Allâh-u Te'âlâ onu, kendilerini Allâh-u Te'âlâ'nın ibadetine davet etsin ve âdet edinmiş oldukları erkek erkeğe ilişki anlamına gelen livâta günahından engellesin diye Sedûm halkına gönderdi Kelbî (Rahimehullah)ın rivayetine göreyse; o kötü işi ilk işleyen İblîs olmuştur, şöyle ki o; tüysüz bir delikanlı suretine girip insanları kendisine çağırmaya başlamıştı. Lût kavminin yerleşik olduğu vilâyetler çok verimli ve meyveli idi. Öyle ki yeryüzünde oranın misli bir toprak daha bulunmamaktaydı. Bu nedenle civarda bulunan verimsiz bölgelerdeki insanlar onlar hakkında kötü niyetler beslemeye başladılar, birtakım eziyet ve baskılarla onları topraklarından sürmeye kalkıştılar. Derken İblîs bir pîr-i fânî şeklinde onlara görünerek "Sizinle uğraşanlara şöyle şöyle yaparsanız onlardan kurtulursunuz!" dedi. Onlar bir zaman için bu işi yapmamaya direnseler de, insanların ısrarlı baskıları üzerine yakaladıkları güzel gençlerle livâta yapmaya başladılar. Böylece bu şenî' fiil onlar içerisinde iyice yerleşmeye başladı. İlk başta bu işi yabancılarla yapırlarken daha sonra birbirleriyle yapmaya başladılar. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ semaya onlar üzerine taş yağdırmasını, yere de onları batırmasını emretti. Görüldüğü üzere Lût (Aleyhisselâm) onları tenkit ederken israfçı bir toplum olma vasıflarını öne sürdü ki bu, helâli aşır harama geçme anlamı taşıyan çok çirkin bir vasıftır. Bu her konuda böyleyse de, Lût (Aleyhisselâm)ın kavminin israfı, şehvetlerini tatmin hususunda olmuştur. Nitekim Allah insanı yaratırken, neslin bekası ve dünyanın imarı için ona cima isteği yerleştirmiştir, kadınların döl yatağını ise bu şehvetin tatmini için bir mahal kılmıştır. Şehvetini tatmin gayesiyle kadınları bırakıp erkeklere meyleden yahut kadının döl yatağını terk edip ters ilişkiyi tercih eden kişiler, yaratılış gayesini göz ardı ederek, doğurma mahalli olmayan bir bölgeyi şehvet tatmini için isti'mal ettiklerinden dolayı, gerçekten de israfta bulunmuş ve haddi aşmış olurlar. (Nesefî, Hâzin)

85- Medyen (ahâlisin)e de (nesep yönünden) kardeşleri (olan) Şu'ayb'ı (gönderdik)! O (onlara nasihat etmek üzere) dedi ki: "Ey kavmim! (Yalnızca) Allah'a ibadet edin! Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur!

Gerçekten (benim nübüvvetimin doğruluğuna dâir) Katibinizden size apaçık bir delil gelmiştir. Artık ölçü ve tartıyı tamamlayın ve insanlara (hakları olan mallarını ve) eşyalarını noksan etmeyin! (Peygamberler vasıtasıyla) ıslah edilişinden sonra yer(yüzün)de (kâfirlik ve zâlimlik yaparak) fesat da çıkarmayın!

İşte size! Bu(nlar, dünya menfaatiniz bakımından da, âhirette rahat etmeniz yönünden de) sizin için daha iyidir! Eğer (benim sözlerime) iman eden kimseler olduysanız(, bu böyledir. Zaten iman şartı yerine getirilmeksizin hiçbir amel fayda vermez)!

86- Siz O (Allâh-u Azîmüşşâ)na inanmış olan kimseleri (ölümle) korkutarak ve siz Allah'ın (cennetine ulaştıracak) yolundan alı koyarak, bir de siz on(u tenkitlerinizin

hedefi haline getirip şanın)a **bir eğrilik arayarak** (, şeytan gibi pusu kurmuş vaziyette) **her bir yol**(un başın)da **otur**(up, Allah'ın peygamberine ulaşmak isteyenleri engellemek için: "O bir yalancıdır, sakın seni dininden döndürmesin!" gibi laflar edip de insanların imanına mâni ol)**mayın** / (insanların yollarını kesip mallarını gasp etmek için) **her bir yolda oturmayın** !

Hatırlayın o zamanı ki, siz (sayıca, malca ve şerefçe) **pek az** (şeylere sahip) **idiniz de O**(, neslinize ve malınıza bereket vererek ve hakirlikten sonra aziz ederek her yönden) **sizi çoğalttı. Bir de bakın ki; o** (sizden önce geçen Nûh, Ad ve Semûd kavmi gibi) **bozguncuların** (feci) **âkıbet**(ler)i **nice oldu?**

87- Eğer içinizden bir taife, kendisiyle gönderilmiş bulunduğum o şeye inanmışlar, bir cemaat ise (buna) **inanmamışlarsa, artık Allah** (kimimize yardım edip, kimimizi rezil rüsvay ederek) **aramızda hüküm verinceye kadar sabred**(ip bekley)in! **Zaten hâkimlerin hayırlısı ancak O'dur!** (Zira O'nun hiçbir hükmünde en ufak bir haksızlık şaibesi mevcut olmadığı gibi, hiçbir konudaki kararının peşine düşüp bozacak bir güç de yoktur!)"

88- Kavmi içerisinden büyüklük taslamış o ileri gelen kimseler: "Ey Şu'ayb! Andolsun ki; seni de, o iman etmiş olan kimseleri de mutlaka seninle birlikte memleketimizden çıkaracağız ya da elbette siz de bizim dinimiz (olan kâfirliğ)e elbette geçeceksiniz." dedi(ler). **O** (Şu'ayb (Aleyhisselâm)) **da dedi ki: "Biz** (sizin dininize karşı) **isteksiz kişiler olsak da mı** (bizi buna zorlayacaksınız)?

89- Allah bizi (sizin) **o** (sapık yolu)n(uz)dan **kurtardıktan sonra sizin dininize dönecek olursak, gerçekten Allah'a karşı büyük bir yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz olan Allah** (hak dinden dönüp, rüsvay olmamızı) **dilemedikçe bizim için o** (sizin gibi kâfirlerin yolu)na **geçiş**(, yakışan bir şey) **olamaz. Rabbimiz her şeyi ilim yönünden kuşatmıştır. Biz**(i şerlilerden kurtarıp, iman üzere sabit kılması hususunda) **ancak Allah'a tevekkül ettik.**

Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimizin arasında hak (ve adalet) **ile hüküm ver** / (bizi galip kılarak, kimin haklı, kimin haksız olduğu hususunda) **bizimle kavmimizin arasını hak ile aç** / **Hüküm verenlerin/ (gerçekleri) açığa çıkaranların / hayırlısı ancak Sensin!** (Çünkü hiçbir hükmünde zulüm söz konusu olmadığı gibi, mükemmel ilmine ve gücüne hiçbir noksanlık yol bulamaz!)"

90- Kavmi içerisinden kâfir olmuş o ileri gelen kimseler dedi ki: "Andolsun; (atalarınızın dinini bırakır da) Şu'ayb'a uyarsanız, o takdirde gerçekten siz (sapıklığı hidâyetle değiştiginizden dolayı) elbette hüsrana uğrayan kimselersiniz."

91- Derken o şiddetli zelzele onları yakalayiverdi de, onlar (helake uğramış hareketsiz ölümler halinde) **yurtlarında yere yapışıp kalan kimselere döndüler.**

92- O kişiler ki; Şu'ayb'ı yalanlamışlardır, (işte o inkarcılar yurtlarında öyle bir helake maruz kalmışlardır ki) sanki orada hiç yerleşmemişlerdir. O kimseler ki; Şu'ayb'ı yalancı çıkarmışlardır, onlar (iki cihanda da) **hüsrana uğrayanların ta kendileri olmuşlardır.**

93- O zaman (Şu'ayb (Aleyhisselâm) imansızlık sebebiyle başlarına gelen felaketi görüp) **onlardan yüz çevirdi ve: "Ey kavmim! Andolsun ki; muhakkak ben size Rabbimin** (vahiy ve) **risâletlerini ulaştırdım ve sırf sizin iyiliğinizi istedim. Artık ben** (inadına inkâr etmiş olan o) **kâfirler toplumuna karşı nasıl tasalanayım?" dedi.**

Şu'ayb (Aleyhisselâm) İbrahim (Aleyhisselâm)ın oğlu Medyen'in torunudur. Kavmiyle çok güzel tartışmalar yaptığı için kendisine "Peygamberlerin hatibi" anlamına gelen "Hatîbü'l-enbiyâ" lakabı verilmiştir. Şu'ayb (Aleyhisselâm)ın ümmetine getirdiği beyyinenin ne olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmemiştir. Zaten peygamberlerin tüm mucizeleri Kur'ân-ı Kerîm'de konu edilmiş değildir. Medyen halkı Şu'ayb (Aleyhisselâm)ı inkâr etmiş kâfir bir toplumdur. Başlıca fenalıkları ölçü ve tartıda noksanlık yapmaktan ibaretti. Şu'ayb (Aleyhisselâm) kendilerine ne kadar vaaz etmişse de onları kâfirlikten ve bu kötü huylarından vazgeçirememiştir.

İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ)dan rivayet edildiği üzere; Allâh-u Te'âlâ bu kavmi helak etmek istediği zaman, buldukları mıntıkaya cehennemden bir kapı açarak şiddetli bir sıcak musallat etti, o derece ki; nefes alamaz ve ne bir gölgeden ne de bir sudan yararlanamaz hale geldiler. Bunun üzerine serinlemek için dehlizlere girdilerse de oraları dışarıdan daha sıcak bulunca sahralara çıktılar. O zaman Allâh-u Te'âlâ, üzerlerine serin esintili bir bulut gönderince birbirlerini çağırarak, kadın, erkek, çocuk demeden herkes onun alanda toplandılar. İşte tam o sırada Allah o buluttan üzerlerine ateş yağdırdı. O anda altlarındaki yer de sallanmaya başladı, böylece onlar tavada kızarmış çekirgeler gibi yanıp kül oldular. (Hâzin)

94- Biz hangi bir memlekete bir peygamber gönderdiysek, mutlaka oranın ahâlisini şiddetli fakirlik (gibi mala gelen) ve (hastalıklar gibi bedene gelen) darlık(lar)la yakalamışızdır, tâ ki onlar (günahlarından tevbe edip bize) yalvarıp yakarınlar!

95- Sonra bu kötü şeylerin yerini iyi şeylerle değiştirmişizdir, nihayet onlar çoğal(ıp refaha kavuştuklarında, geçirdikleri darlıkların, imansızlıkları sebebiyle olduğu gerçeğini bir tarafa bırak)mışlar ve: "Gerçekten bizim babalarımıza da (zaman zaman) darlık ve genişlik dokunmuştur! (Bu belâlara maruz kalmamız, zamanın insanlar hakkında takip ettiği âdetlerindedir, yoksa bizim günahımızdan sebep değildir.)" demişlerdir.

Bunun üzerine Biz de onları henüz kendileri de (azabın nereden ne zaman geleceğini) fark edememişlerken ansızın yakalamışızdır.

96- Eğer o (peygamberlerin tebliğine muhatap olan) memleketlerin halkı(, kâfir olup isyan edeceklerine) gerçekten iman etseler ve (günahlardan) hakkıyla sakınsalardı, elbette onlar üzerine gökten ve yerden (gelecek yağmur ve rızık gibi) nice bereket (hazine)leri(ni) açardık, Velâkin (ısrarla) yalanladılar, Biz de kazanmakta bulunmuş oldukları (inkâr ve isyan gibi kötü) şeyler sebebiyle onları yakalayiverdik.

97- Yoksa o memleketlerin halkı, çetin azabımızın onlara geceleyin kendileri uyurlarken (ansızın) gelmesinden (korkmayıp) emin mi oldu(lar ki, kötülük yapmaktan hiç tedirgin olmadılar)?

98- Yoksa o ülkelerin milleti, kuşluk vakti kendileri (son derece gaflet içerisinde) oyna(yıp durukla)rken, çetin azabımızın onlara (anî olarak) gelmesinden (endişelenmeyip) güvende mi oldu (lar)?

99- Yoksa onlar Allah'ın(, kulunu beklemediği taraftan ansızın yakalaması anlamına gelen o feci) mekrinden güvencede mi oldular? Fakat hüsrana uğrayan (o inkârcı)lar toplumundan başkası Allah'ın mekrinden emin ol(up da kendini güvende san)maz.

100- (Önceki ümmetlerden oluşan) **ahâlisinin** (helak edilişinin) **ardından** (türeyip, Mekke civarındaki) **o toprağa varis olmakta bulunan o kimselere şu gerçek iyice belirmedi mi ki; Biz dileseydik** (öncekilere yaptığımız gibi) onlara günahlarını(n cezasını) **dokundururduk / günahları sebebiyle onları helak ederdik /**

Ama Biz(, irâdesini iman yönüne sarf etmediği için hikmetimiz gereği imanını dilemediğimiz) **o kişilerin kalpleri üzerine mühür basarız da, artık onlar** (geçmiş inkarcı ümmetlerin başlarına gelen azaplarla ilgili kıssaları, ibret kulağıyla) **işitemezler.**

101- İşte sana! O (Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin yurtları gibi) **memleketler ki; onların haberlerinden bir kısmını sana anlatmaktayız! Andolsun ki; peygamberleri onlara pek açık** (mucize ve) **deliller getirmişti de onlar, önceden** (mucizeleri görmemişken) **yalanlamış oldukları o** (iman edilmesi gereken) **şey(ler)e** (sonradan da) **asla inanır olmamıştılar.**

102- İşte sana! Allah (inkarcılıkta ısrarcı olmayı tercih edeceklerini bildiği) **o kâfirlerin kalpleri üzerine böylece** (güçlü ve sağlam şekilde) **mühür basmaktadır!**

Tefsir ehli, kâfirlerin daha önce inkâr etmiş oldukları şeylere inanmamasının manası hakkında birkaç görüş sunmuşlardır:

a) İbni Abbâs ve Süddî (Radiyallâhu anhüm)ün beyanları vechile; kâfirler Âdem (Aleyhisselâm)ın sulbünden zerrecikler halinde çıkartıldıkları kâlû belâ gününde dilleriyle ikrar ettilerse de içlerinde inkârı gizlemiştiler. Böylece onlar zoraki iman ve ikrarda bulundular, ama Allâh-u Te'âlâ herkesin gizli ve aşikâr tüm hallerinden hakkıyla haberdâr olduğu için bu âyet-i kerimesinde onların ruhlar âleminde içlerinden inkâr etmiş oldukları hakikatlere dünya âleminde de inanmadıklarını beyan etti.

b) Burada onların, peygamberler gelmeden önce inanmamış oldukları şeylere, rasûllerin gelişinden sonra da inkârı sürdürdükleri ya da peygamberlerin ilk gelişinde inanmadıkları mucizelere, ömürlerinin sonuna kadar inanmamayı sürdürdükleri ve art arda mucizeler gördükleri halde inkârda ısrarcı bir vaziyette öldükleri açıklanmıştır.

102- Biz o (insa)ların birçoğu için (Allâh-u Te'âlâ'ya verdikleri) **hiçbir ahde** (vefalılık) **rastlamadık. Gerçekten de Biz onların ekserisini elbette** (yoldan çıkmış) **fasıklar olarak bulduk.**

103- Sonra onların ardından Musa'yı âyet (ve mucize)lerimizle **Firavun'a ve** (kavminin) **ileri gelenlerine gönderdik de onlar o** (iman edinilmesi kaçınılmaz ola)n (mucizelere inanacakların)a(, inkâr ederek) **haksızlık ettiler. Artık** (bir) **bak ki o bozguncuların** (feci) **akıbeti nice oldu?**

Acem hükümdarlarına "Kisrâ"; Rum krallarına "Kayser" dendiği gibi, Mısır meliklerine de bir lakap olarak "Firavun" denmekteydi. Mûsâ (Aleyhisselâm)ın dönemine rastlayan Firavun'un özel ismi ise Kâbus ya da Velîd idi. Mûsâ (Aleyhisselâm) on sene kadar Medyen'de Şu'ayb (Aleyhisselâm)ın yanında kaldıktan ve kızıyla evlendikten sonra Mısır'a dönerken Tuvâ vadisinde kendisine ağaçtan yapılan bir nida ile peygamberlik makamına erdi. Bunun üzerine Firavun'un sarayına girip hiç çekinmeden onu Allah'a ve kendisinin risâletine inanmaya davet etmek üzere, bundan sonraki âyet-i kerîmelerde beyan edilen sözleri sarf etti.

104- Mûsâ (Firavun'un yanına girer girmez onu Allah'a imana davet etmek üzere) **dedi ki:**

"Ey Firavun! Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbinden (gönderilen) bir elçiyim!

105- Bana gereken / yakışan / Allah'a karşı hak olandan başkasını söylemememdir. Gerçekten de ben size Rabbinizden açık bir delil getirdim (ki o da, dilediğimde ejderhaya dönüşebilen bir asâ ve göz kamaştırarak şekilde parlayan bembeyaz elimdir). **Öyleyse İsrâiloğullarını benimle birlikte salıver** (de, atalarının vatani olan mukaddes topraklara gitsinler)!"

Rivayete göre; Yûsuf (Aleyhisselâm)ın vefatının ardından Firavun, İsrâiloğullarının boyları üzerine hâkimiyet sağlamış ve onları köle olarak kullanmaya başlamıştı. Allâhu Te'âlâ Mûsâ (Aleyhisselâm)ı göndererek onları bu esarettten kurtardı. Yûsuf (Aleyhisselâm)ın Mısır'a girdiği gün ile Mûsâ (Aleyhisselâm)ın Mısır'a girdiği gün arasında dört yüz sene vardı. (Nesefî)

106- (Firavun) dedi ki: "Eğer sen (iddia ettiğin gibi seni gönderen Rabbinden) bir mucize getirdiyse haydi onu getir (de doğruluğunu kabul edeyim)! **Eğer** (bu dâvanda) **doğruların olduysan**(, bunu ispatlaman gerekir)!"

107- Bunun üzerine o, asâsını (yere) bıraktı da birdenbire o (değnek), (hiç şüphe götürmeyecek şekilde) **iri ve uzun apaçık bir ejderha oluverdi.**

İbni Abbâs ve Süddî (Radıyallâhu anhüm)den rivayete göre; Mûsâ (Aleyhisselâm) Şu'ayb (Aleyhisselâm)dan aldığı asâsını yere bırakınca o kıllı tüylü bir ejderhaya dönüştü ve iki çenesi arasını seksen arşın açarak alt çenesini yere, üst çenesini ise Firavun'un sarayının surunun üzerine yerleştirdi. Sonra Firavun'a doğru yönelince o, korkusundan altına kaçırarak kaçmaya başladı. Daha sonra insanlar üzerine bir hamle yapınca onlar izdihamla kaçırlarken binlercesi telef oldu. Bu durum karşısında âciz kalan Firavun: "Seni gönderen Allah adına and veriyorum; bu ejderhayı al, ben sana iman edeceğim ve İsrâiloğullarını seninle birlikte salacağım!" dedi. Mûsâ (Aleyhisselâm) ona el uzatınca o ejderha evvelki hâli gibi bir asaya dönüşüverdi. (Beyzâvî. Nesefî. Hâzin. Âlûsî)

108- Bir de elini (koynundan) çıkardı ki birden bire o, seyredenler için (âdet dışı nurlar saçarak, herkesin gözünü gayr-i ihtiyarî kendisine çeviren) **bembeyaz bir şey** (halinde görünür) **di.**

Rivayete göre; Mûsâ (Aleyhisselâm) çok esmer tenli idi, sağ elini koltuğunun altına sokup çıkardığında bir mucize eseri olarak o el gökle yer arasını aydınlatacak şekilde ve şuası güneşin ışınlarına galebe çalacak derecede parıl parıl parlıyordu. (Beyzâvî. Nesefî, Hâzin, Âlûsî)

109- Firavun'un kavminden ileri gelenler (bu mucizeleri görünce) **dedi ki: "Şüphesiz bu, elbette** (sihir ilminde zirveye ulaşmış) **pek bilgili bir büyüçüdür.**

110- O, (yaptığı büyülerle) **sizi** (Mısır'da yerleşmiş olduğunuz) **toprağınızdan çıkarmak istiyor. O halde** (ona karşı ne tavır takınacağımız hususunda birbirinize) **ne istişarede bulunuyorsunuz?"**

111- (İstişare sonucu Firavun'a) dediler ki: "Onu(n) ve kardeşini(n) hakkındaki kararı) ertele ve (bu arada sen) **şehirler içerisine** (mahir büyüçüleri) **toplaya**(cak

ola)n (dellâl)ları gönder(ip ilan ettir).

112- Onlar da sana çok bilgili her bir sihirbazı getiriversinler!"

113- (Dellâlların topladığı onbinleri aşkın) o büyücüler Firavun'a geldi de:

"Gerçekten de bizim için elbette pek büyük bir ücret vardır (değil mi?)! Eğer biz galip gelenlerin ta kendileri olursak(, bunu hak etmiş olmamız gerekir)!" dediler.

114- O da: "Evet! Muhakkak ki siz (galip gelerseniz, sadece ücret almakla kalmayacak, üstelik benim huzuruma giriş-çıkış serbestliği hususunda) elbette çok yakın kılınanlardan (olacak)sınız!" dedi.

115- O (Mûsâ (Aleyhisselâm)ın karşısına çıkarılma)nlar (onun mucizesine değer vermeyip, kendilerini üstün görerek):

"Ey Mûsâ! Ya sen (asanı önce) bırakırsın, ya da bırakanlar biz oluruz!" dediler.

116- O (Mûsâ (Aleyhisselâm)): "(Ortaya koyacağınız şeyi önce) siz bırakın!" dedi.

Onlar (yanlarında bulunan civalı-boyalı halatları, bastonları vadiye salıverip) bıraktıkları zaman insanların gözlerini büyülediler, onları iyice korkuttular ve (büyü konusunda) pek büyük bir sihir (meydana) getirdiler.

117- Böylece Biz Musa'ya:

"Asanı bırak!" diye vahyettik.

(O asasını atar atmaz) **birden bire o, onların uydurmakta oldukları (aslı astarı olmayan) şeyleri (yakalayıp) yutuveriyor(du).**

118- Artık hak iyice belirdi ve onların yapmakta bulunmuş oldukları (hokkabazlık ve göz bağıcılık gibi) şeyler(in) bâtil oldu(ğu açığa çıktı).

119- İşte sana! O (Firavun ve hanedanından ola)nlar oracıkta mağlup oldular ve küçük düşen kimselere dönüşüverdiler / zeliller halinde (yurtlarına geri) döndüler /.

120- Büyücüler ise (gördükleri büyük kudret karşısında kendilerine mâlik olamayıp, biri kendilerini itmişçesine) secde edenler halinde (yere) atıldı(lar).

121- (Sabahleyin kâfir büyücüler olan o kişiler, akşama imanlı velîler halinde kavuşarak) dediler ki: "Biz iman ettik o âlemlerin Rabbine!

122- Musa'nın ve Harun'un Rabbi (olan Allâh-u Te'âlâ Hazretleri)ne!"

123- Firavun dedi ki: "(Demek) ben size izin vermeden siz ona iman ettiniz! Hiç şüphesiz ki işte bu elbette öyle bir tuzaktır ki, halkını oradan çıkarasınız diye o (Mısır) şehir(in)de (Mûsâ ile anlaşmalı olarak) onu siz kurdunuz. Ama (bu yaptığınızın acı sonunu) pek yakında bileceksiniz.

124- Andolsun ki ellerinizi ve ayaklarınızı elbette (sağ el, sol ayak şeklinde) değişik taraf(lar)dan tamamen keseceğim, sonra yemin olsun elbette hepinizi feci bir şekilde topluca asacağım!"

125- (Secdeye kapandıklarında cennetteki makamlarını gören o büyücüler) dediler ki: "(Sen bu dediklerini yapacak olursan, ne mutlu bize! Zira o takdirde) şüphesiz ki

biz ancak Rabbimiz(in cennet ve rahmetin)e dönücüleriz.

126- Sen bizim ancak, bize geldiklerinde Rabbimizin âyetlerine iman etmemizi beğenmiyorsun (ama bu, iftihar edilecek güzelliklerin en büyüğüdür, senin hoşnutluğunu kazanmak için vazgeçilecek bir şey değildir)! (Derken o zatlar Firavun'la konuşmayı bırakıp Allâh-u Te'âlâ'ya iltica ederek şöyle dua ettiler:) **Ey Rabbimiz! Üzerimize bolca sabır yağdır ve bizi** (İslâm'da sebat eden) **Müslümanlar olarak vefat ettir!"**

İbni Abbâs, ibni İshâk ve Süddî (Radıyallahu anhüm)den rivayet edildiğine göre; Firavun Mûsâ (Aleyhisselâm)ın güçlü mucizelerini görünce onun bir büyücü olduğuna kanaat getirdi ve onunla mücadele etmek için ondan daha güçlü büyücüler aramaya başladı. Sonunda yetmiş bin kadar büyücü toplayarak Mûsâ (Aleyhisselâm)ın karşısına çıkarmaya karar verdi. Bir bayram günü kuşluk vakti toplanan halkın huzurunda büyücüler, cıvalı boyalı kalın urganlar ve uzun odunları ortaya attıklarında sanki onlar birbiri üstüne binen canlı yılanlarmış gibi vadiyi doldurdular. Daha sonra Mûsâ (Aleyhisselâm) esasını bırakınca o bir ejderhaya dönüşüverip onların ortaya koydukları tüm malzemeleri yuttuktan sonra orada bulunanlara yöneldi, bunun üzerine insanlar kaçışırken çıkan izdiham yüzünden büyük bir topluluk telef oldu. Daha sonra Mûsâ (Aleyhisselâm) ona el uzatınca eski hali üzere bir asaya dönüşüverdi. Bu durum karşısında sihirbazlar, büyü ilminde kendilerinden üstün bir kimse bulunmadığını bildikleri için bunun bir mucize olduğunu anlayıp: "Bu bir büyü olsaydı bizim malzemelerimiz yok olmazdı, demek ki bu bir büyü değildir!" diyerek Mûsâ (Aleyhisselâm)a iman ettiler ve şükür secdesi yaptılar. Bunu gören Firavun çok hiddetlenerek, Mûsâ (Aleyhisselâm)ın onlarla anlaşmalı olduğunu, onların ondan aşağı bir büyü yaparak kendisine galibiyet imkânı sağladıklarını iddia etti ve o büyücüleri, ellerini ve ayaklarını çaprazlama kesip, hurma dallarında sallandırmakla tehdit etti. Ama bu âyet-i kerimede beyan edildiği üzere sihirbazlar büyük bir sebat gösterdiler ve Allâh-u Te'âlâ'dan sabra muvaffakiyet ve İslâm üzere vefat temenni ettiler. Firavun'un, bu tehdidini gerçekleştirip gerçekleştirmediği hususunda iki görüş varsa da, ibni Abbâs (Radıyallahu anhümân)ın: "Onlar gündüzün başlangıcında birtakım sihirbazlarken, gündüzün sonunda yüksek mertebe sahibi şehitler oluverdiler!" şeklindeki beyanı, Firavun'un bu zulmü işlediğine delâlet etmektedir. (Beyzâvî, Nesefî, Hâzin, Âlûsî)

127- Firavun'un kavminden (bu manzaraya şahit olan) **ileri gelenler** (onu uyarmak için) **dedi ki:**

"Musa'yı ve kavmini bu toprakta fesat çıkarsınlar ve böylece o, seni de (sana yaklaşmak için tapınılmasını meşrulaştırdığın küçük putlar şeklindeki) ilâhlarını da (bir kenara) bıraksın diye mi (serbest) bırakıyorsun?"

O (Firavun onları rahatlatmak üzere) **dedi ki:** "(Evelce yaptığımız gibi) **yakında muhakkak oğullarını tamamen öldürtürüz, kadınlarını da sağ bırakırız! Şüphesiz ki biz onların üzerinde üstün güce sahibiz!"**

128- (O zaman) Mûsâ, kavmine (teselli mâhiyetinde hikmetli bir üslupla) **dedi ki:** **"Allah'tan yardım isteyin ve (düşmanınızın eziyetine ve duyduğunuz asılsız sözlere karşı) sabırlı olun! Şüphesiz ki yerin tamamı Allah'a aittir! O, kullarından dilediklerini ona vâris kılar.**

O (güzel) **âkıbet ise takva sahiplerine mahsustur.** (Dolayısıyla Firavun'un uydurup konuştuklarına inanmayın, onun dediği olmaz, Allah'ın buyurduğu olur!)"

129- (Mûsâ (Aleyhisselâm)ın kavmi yardım sözünü uzak görüp. Firavun'dan

şikâyetlerini dile getirmek üzere) **dediler ki:** "(Firavun seni büyümeden yok edeyim derken) **sen bize gelmeden önce de,** (binlerce çocuğumuzu öldürterek) sen bize **geldikten sonra da** (oğullarımızın boğazlanması tehdidiyle tekrar karşılaşarak) **eziyet olunduk."**

(Mûsâ (Aleyhisselâm) kinayeli olarak beyan ettiği yardım sözünü açıkça ifâde etmek ve teselliye en mübalağalı şekilde te'kid etmek üzere) **dedi ki: "Kesinlikle Rabbiniz düşmanınızı helak edecek ve o** (Mısır) **arazi** (sin) **de sizi onların yerlerine geçirecektir, ama (rahata kavuşmanızdan) sonra nasıl amel edeceğinize bakacak** (, yapacağınız şükre veya nankörlüğe karşı sizi cezalandıracak) **dır."**

130- Andolsun ki; elbette muhakkak Biz Firavun ailesini o (kurak) **senelerle ve ürünlerden büyük bir eksiltme** (cezaraları) **ile yakaladık, tâ ki onlar iyice öğüt alsınlar** (da kâfirliği bıraksınlar)!

131- Fakat onlara (sağlık ve bolluk gibi) **güzel bir şey gelince** (bunu kendilerinin hak ettiği iddiasıyla): **"İşte bu bize aittir!" derlerdi, kendilerine** (hastalık ve kıtlık gibi) **kötü bir şey çarpınca da:** "Bu felaketler başımıza Mûsâ ve adamları yüzünden geldi!" diyerek) **Mûsâ ve beraberinde olanlarla uğursuzlanırlardı. Bilesiniz ki; onların** (bolluk, darlık, hayır ve şer gibi tüm) **talih** (ve nasip) **leri ancak Allah katındadır** (, dolayısıyla bütün bunlar kimsenin etkisi olmaksızın sadece O'nun hükmü ve dilemesiyle kendilerine ulaşmaktadır) **/ uğursuzlukları ancak** (imansızlıkları sebebiyle) **Allah katında** (takdir edilip yazılmış) **dır I. Velâkin onların çoğu** (bu hakikati) **bilmezler** (de bu yüzden bilip bilmeden konuşurlar).

132- (Firavun'un kavmi olan Kıptî'ler bunca mucizeleri gördükten ve inkârlarına karşı türlü türlü belalara çarptırıldıktan sonra hâlâ kâfirliği ve inadı bırakmayarak) **dediler ki:**

"Bizi kendisiyle büyüley(ip dinimizden döndür) **e bilmen için her ne âyet** (ve mucize) **getirsen de, biz asla sana inancılar olmayacağız!"**

133- (Hiddetli bir mizaca sahip olan ve duası müstecab olan Mûsâ (Aleyhisselâm)ın, bu inatçılık ve inkâr karşısında yaptığı beddua neticesinde) **Biz de hemen onlar üzerine,** (zaman bakımından) **ayrı ayrı I** (ilâhî bir mucize oluşu hususunda şüphe edilemeyecek kadar) **açık seçik I âyet** (ve mucize) **ler olmak üzere tufanı, çekirgeleri,** (buğday güvesi, pire ve kene gibi) **haşereleri, kurbağaları ve kanı gönderdik. Yine de** (onlara inanmaktan) **büyüklendiler ve suçlular toplumu ol**(makta dâim ol) **dular.**

İbni Abbâs, Sa'id ibni Cübeyr ve Katâde (Radıyullâhu anhüm) gibi birçok zevâtın müşterek rivayetlerine göre; sihirbazlar iman edip Firavun mağlup olarak dönünce, o ve kavmi kâfirlikte ısrara karar verdiler. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ azap âyetlerini üzerlerine peş peşe göndermeye başladı. Evvela onları kıtlık ve mahsullerde noksanlıkla yakaladı, fakat iman etmemeleri üzerine Mûsâ (Aleyhisselâm) beddua yapınca bu âyet-i kerimede zikredilen sıra üzere belalar üzerlerine yağmaya başladı. İlk önce sekiz gün süren şiddetli bir karanlık içerisinde öyle yağmur yağdı ki kimse evinden çıkamadı, su evlerin içerilerine dolup boğazlarına kadar ulaştı. İsrâiloğullarının evleri onlarla iç içe olduğu halde onların evine bir damla düşmedi. Bunun üzerine Mûsâ (Aleyhisselâm)a müracaat ederek bir sonraki âyet-i kerimede beyan edildiği üzere ondan dua istediler ve iman sözü verdiler, fakat dua neticesinde bela kalkmasına rağmen iman etmemeleri üzerine bu sefer Allâh-u Te'âlâ, onlara çekirge sürüleri musallat ederek elbiselerine varıncaya kadar, kapılarını, tavanlarını ve bütün ekinlerini yedirtti. Tekrar Mûsâ (Aleyhisselâm)a müracaat ettiler, o da

sahraya çıkararak asâsıyla doğu ve batı tarafına doğru işaret edince çekirgeler geldikleri taraflara döndüler. Onlar yine iman etmeyince bu sefer Allâh-u Te'âlâ, üzerlerine haşarat sürüleri musallat etti, onlar da çekirgelerin bıraktığı ne varsa yediler, yemeklerinin içine, hatta elbiseleriyle derilerinin arasına kadar girip derilerini emdiler. Onlar yine Mûsâ (Aleyhisselâm) dan dua istediler, bela kalktığına ise: "Bu sefer gerçekten senin sihribaz olduğuna kanaat getirdik!" dediler. Sonra Allâh-u Te'âlâ, üzerlerine kurbağaları yolladı, o derece ki hangi elbise ve yemek açılacak olsa içerisinde kurbağa bulunuyordu, yatakları onlarla doldu, kaynayan kazanlarına sığıyorlardı, hatta konuşurken ağızlarına giriyorlardı. Yine Mûsâ (Aleyhisselâm)a yalvardılar, bu sefer kendilerinden kuvvetli söz aldı ve duaya sarıldı, Allâh-u Te'âlâ da belayı açınca yine sözü bozdular. O zaman Allâh-u Te'âlâ, üzerlerine kan gönderdi, böylece bütün suları kana dönüştü, o kadar ki, bir Kıptî ile İsrâîlî aynı kaptan içecek olsalar, Kıptî'nin tarafı kan, İsrâîlî'nin tarafı ise su oluyordu. Hatta Kıptî, İsrâîlînin ağzından suyu emiyordu da ağzında kana dönüşüyordu. (Beyzâvî, Nesefî, Hâzin, Âlûsi)

134- (Anlatılan) bu murdar azap(lar) üzerlerine çökünce(, her defasında): "Ey Mûsâ! Senin yanında bulunan (peygamberlik mertebesi ve dualarının kabulüne dâir) ahdi hürmetine bizim için Rabbine yalvar!

Kasem olsun; eğer bu pis azâb(lar)ı (dualarınla) bizden açacak olursan, yemin olsun ki; elbette sana inanacağız ve andolsun ki; İsrâiloğullarını seninle birlikte (mukaddes topraklara) mutlaka yollayacağız!" dediler.

135- Ama (Mûsâ (Aleyhisselâm)ın duasıyla) Biz onların (ölüm sonrası) kendisin(d)e (ebedî azaba) ulaşacakları bir müddete kadar o pis azabı onlardan ne zaman açtıysak, birdenbire onlar (verdikleri sözü) bozuyorlardı.

136- Biz de onlardan intikam al(mayı arzula)dık da, böylece kendilerini o derin deniz (olan Kızıldeniz)de / dalga(lar) içinde / boğduk, çünkü onlar gerçekten âyetlerimizi yalanlamıştı ve onlardan (yüz çeviren, hatta inceleme lüzumu bile hissetmeyen) gafil kimseler olmuştu.

137- (Öteden beri oğulları boğazlanarak ve zor işlerde köle olarak çalıştırılmak suretiyle hor görülüp) zayıf tutulmakta bulunmuş olan o (Benî İsrail) toplumu(nu) ise, (bol rızıklara sahip bulunması ve peygamberlerin meskeni olması münasebetiyle madden ve manen) kendisinde bereketler yarattığımız o (Beyti Mukaddes) arazi(si)nin doğularına ve batılarına (düşen Şam ve Mısır topraklarının tümüne) mirasçı kıldık, işte (zorluklara) sabretmeleri sebebiyle İsrâiloğulları üzerine Rabbinin o en güzel (yardım ve iktidar) sözü tamamlanmış oldu. Böylece Biz Firavun'un ve kavminin sanat eseri olarak yapmakta bulunmuş olduğu (köşk ve saray gibi) şeyleri de, (evlerinin tavanları ve bağlar-bahçeler gibi) çardak yapmakta bulunmuş oldukları / (Hâmân'ın yaptığı köşk gibi) yüksekçe inşa ettikleri / şeyleri de tamamen harap ettik.

138- Biz İsrâiloğullarını o (Kızıl)denizden geçirdik de böylece onlar, kendilerine mahsus (buzağı şeklindeki) birtakım putlara tapmaya devam eden bir kavme rastladılar ve (ayakları ıslanmadan kendilerine denizi geçiren Allâh-u Te'âlâ'yı unutup): "Ey Mûsâ! Onların tarınları olduğu gibi, bize de (önümüzde görerek tapacağımız) bir ilâh yap!" dediler. O (Mûsâ (Aleyhisselâm)), gördükleri büyük mucizeden sonra bu sözü nasıl diyebildiklerine şaşırarak onları kayıtsız şartsız tam bir cehaletle vasıflamak üzere) dedi ki: "Gerçekten de siz (hiçbir şey bilmeyen ve) sürekli cahillik eden bir toplumsunuz!

139- Muhakkak ki işte şu (putlara tapa) nlar (var ya); kendilerinin (din namına) içinde buldukları şey (benim elimle) tamamen helak edilecektir ve yapmakta bulunmuş oldukları (putlara tapmak gibi aslı astarı olmayan) şey(ler, Allah'a yaklaşma niyetiyle olsa bile, kendilerine hiç fayda vermeyip) boşa gidecektir."

140- (Mûsâ (Aleyhisselâm) Yahudilerin putlara tapma isteğinin, hiç uygun düşmeyecek bâtil bir talep olduğunu beyandan sonra, ibadetin sadece Allâh-u Te'âlâ'ya tahsisini gerektiren İlâhî iyilikleri beyan sadedinde) dedi ki: "O (Rabbiniz) sizi (kimseye vermediği nimetlere mazhar kılarak) o (zamanınızda bulunan) âlemler üzerine çokça üstün kılmışken, ben size ilâh olarak Allâhtan başkasını mı arayam? "

141- Vaktâ ki; Biz sizi Firavun hanedanından kurtarmıştık, öyle ki onlar siz(in dedeleriniz)e en kötü azabı (uygulama yolu) arıyorlar (da onları en zor işlerde çalıştırıyorlardı), (Mûsâ (Aleyhisselâm)ın dünyaya gelmesine mani olmak için, yeni doğan) oğullarınızı çokça öldürüyorlar, kadınlarınızı ise (hizmetçi yapmak üzere) sağ bırakıyorlardı, işte size! Bu (şekilde Firavun'u başınıza musallat kılıp, sonra Mûsâ (Aleyhisselâm)ı göndererek sizi kurtarması)nda Rabbinizden pek büyük bir belâ (ve sıkıntının ardından nimetle imtihan sırrı) vardı.

142- Biz Mûsâ ile otuz geceyi (günleriyle birlikte ibadetle geçirmesi neticesinde, kendisiyle mükâlemede bulunacağımıza ve ona Tevrat'ı vereceğimize dâir) sözleştik ve onları on (gece) ile (kırka) tamamladık da, böylece Rabbinin tayin buyurduğu vakit kırk gece olarak tamama erdi. Mûsâ ((Aleyhisselâm) belirlenen vakti ibadetle geçirmesinin ardından Tevrat'ı almak; için Tûr'a giderken) kardeşi Harun'a: "Kavmim içerisinde bana halife ol, (onların düzeltilmesi gereken işlerini) islâha çalış ve asla bozguncuların (seni davet ettikleri kötü) yoluna uyma!" dedi.

Müfessirlerin beyanına göre; Mûsâ (Aleyhisselâm) Mısır'dayken İsrâiloğullarına, Allâh-u Te'âlâ'nın Firavun'u helak etmesi durumunda kendilerine Allah katından bir kitap getireceğini ve yapacakları terk edecekleri her işin onda beyan edileceğini vaat etmişti. Allâh-u Te'âlâ Firavun'u helak edince Mûsâ (Aleyhisselâm) Rabbinden o kitabı istedi, Allâh-u Te'âlâ da ona otuz gün oruç tutmasını emretti. O, zilkade ayının tamamını oruçlu geçirince ağızındaki açlık kokusunu beğenmeyerek misvak kullandı. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ kendisine: "Oruçlunun ağız kokusunun Benim katımda misk kokusundan daha hoş olduğunu bilmedin mi?" buyurarak zilhiccenin ilk on gününü de oruçlu geçirmesini emretti ve böylece kırk gece tamamlandı. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ zilhiccenin onunda Mûsâ (Aleyhisselâm)a Tevrat'ı indirdi, ayrıca vasıtasız ve keyfiyetsiz olarak kendisiyle mükâleme buyurdu, Mûsâ (Aleyhisselâm) da o kelâmı, vücudunun bütün parçalarıyla her yönden işitti, Allâh-u Te'âlâ'nın kelâmının lezzetini hissedince cemâlini görmeye heveslendi ve bir sonraki âyet-i kerîmede beyan edilen talebini arz etti.

143- Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte (Bizimle münâcât için Tûr'a) gelince ve Rabbi onunla (harf ve ses vasıtası olmaksızın, yaratıkların konuşmasına benzemekten münezzehe olan bir kelâm ile) konuşunca, o:

"Ey Rabbim! Göster bana (yüce Zât'ını) da bakayım sana!" dedi.

O (Allâh-u Te'âlâ da): "Sen (bu fânî gözle) asla Beni göremezsin! Velâkin şu (Tûr-u Sînâ) dağ(ın)a bak!

Eğer o (Benim tecellîm karşısında parçalanmayıp da) yerinde durabilirse yakında (sana da tecellî ettiğim zaman) sen de Beni görürsün!" buyurdu.

Derken Rabbi o dağa (idrâk verip, yüce Zât'ına yakışan bir vech üzere ona) **tecellî ed**(erek bir insanın serçe parmağının ucunun yarısı kadar bir nur göster)**ince, onu parça parça etti** (ve küçük dağcıklar haline getirdi). (Bu tecellîye şahit olan) **Mûsâ da nâra atarak bayılıp düştü.**

Ayıldığı anda hemen (Allâh-u Te'âlâ'ya tazimini bildirmek üzere): "(Bütün noksan sıfatlardan ve herhangi bir hususta yaratıklarına benzemekten) **tenzih Sana!** (İzinsiz böyle bir isteğe cüret etmemden dolayı) **tevbe ettim Sana!**

Zaten ben (, Senin azametine, celâline ve dünyada görülemeyeceğine) **inananların ilkiyim!" dedi.**

144- (Allâh-u Te'âlâ cemâlini dünyada açıkça göstermediği Mûsâ (Aleyhisselâm)a yapmış olduğu diğer nimetlerini sayarak tesellide bulunmak üzere) **buyurdu kî:**

"Ey Mûsâ! Şüphesiz ki Ben seni (Tevrat levhalarında göndermiş olduğum) **vahiylemlerimle ve (sana) kelâmım**(ı vasıtasız duyurmam)**la insanlar üzerine seçtim!**

Artık sana vermiş bulunduğum (nübüvvet, hikmet ve kelâmıma mazhar olma imtiyazları gibi bunca) **şeyi al ve (nimetlerime) şükredenlerden ol!"**

145- Böylece Biz ona o levhalarda (helâl ve haramlarla alâkalı) **her şeyden bir öğüt ve** (din konusunda muhtaç olacakları) **her şey için ayrıntılı bir açıklama yazdık** (ve böylece ona buyurduk) **ki:**

Hemen bunları (ciddiyet, azim, dikkat ve) **kuvvetle tut, kavmine de o** (hüküm ve kanu)**nların** (içerisinden kısas ve intikam almak gibi güzel olanlara nazaran aff edip görmezlikten gelmek gibi daha güzel olanını ve mubahlara nazaran müstehaplar gibi) **en güzel olanını / o en güzel olan (İlâhî hükümlerin tamam)ını / al**(ıp uygula)**malarını emret!**

O (Firavun hanedanı gibi) **fâsık** (toplum)**ların** (dünyada viran olmuş) **yurdunu**(, âhirette ise azapla dolu cehennem yurtlarını) **peyakında size göstereceğim!**

146- (Allâh-u Te'âlâ Mûsâ (Aleyhisselâm)a bu emirleri vahyettikten sonra. Kendi irâdesinin ne yönde tecellî edeceğini beyan etmek üzere şöyle buyurdu:) **Muhakkak ki Ben,** (bâtıl dinler ve aşırı zulümler gibi) **hak olmayan şeyler nedeniyle yer**(yüzün)**de büyüklük taslamayı sürdüren o kimseleri**(, kitaplarımda ve cihanda açıkladığım) **âyetlerim**(i iyice düşünmek)**den çevireceğim. Bu yüzden onlar her bîr âyet** (ve mucizeyi) **görseler de** (körü körüne taklide daldırdıkları için) **ona inanmazlar. Hidâyet yolunu görseler onu** (bir kereliğine bile denemek için takip edecekleri) **bir yol edinmezler. Ama sapıklık yolunu görecek olsalar onu** (sürekli tercih edip izleyecekleri) **bir yol edinirler.**

İşte sana! Bu (şekilde doğru yoldan tamamen yüz çevirip, kötü yola tümüyle yönelmeleri,) **şu sebeptedir ki onlar gerçekten Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardır ve** (yanılma yüzünden değil de, inadına yüz çevirme gafletine düştükleri için) **onlar**(ı iyice düşünüp nazarı itibâra almak)**dan gafil kimseler olmuşlardır.**

147- O kimseler ki Bizim âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlamışlardır; onların(, düşkünlere yardım ve sıla-i rahim gibi iyilik nâmına yaptıkları) **amelleri boşa gitmiştir ve** (kıyamet günü) **onlar** (dünyadayken) **yapmakta bulunmuş oldukları** (kâfirlik ve günahlar gibi kötü) **şeyler**(in kazandıracağı azap ve işkence)**den başkasıyla cezalandırılmayacaklardır.**

148- Mûsâ'nın kavmi onun(, Rabbiyle münâcât için Tür dağına gidişinin) **ardından,** (Sâmirî tarafından) **süs eşyalarının bir kısmından** (eritilip şekillendirilerek imal edilmiş) **olan bir buzağıyı, kendisine mahsus böğürmesi bulunan bir cesed**(e

dönüşmüş o heykel)i (tapınılacak bir ilâh) **edindi. Onlar görmediler mi ki o onlarla asla konuşmamaktadır, kendilerini hiçbir (doğru) yola da iletememektedir?**

Böylece onlar onu(; böyle âciz bir yaratığı, bütün cisimleri, kuvvet ve kudretleri yaratan Allâh-u Te'âlâ'ya ortak) **edindiler ve (ancak kendilerine zarar veren) zâlim kimseler oldular / zaten onlar (dâima yersiz işler yapan) zâlim kimselerdiler !**

Mûsâ (Aleyhisselâm)ın kavmi içinde bulunan Sâmirî adındaki münâfık bir adam, İsrâîloğullarının buzağı şeklindeki putlara tapmaya meyilli olduklarını bildiğinden, onun Tûr dağına gidişini ve dönüşünün gecikmesini fırsat bilip. Firavun hanedanından kalan altın ve gümüş takıları toplayıp eriterek bir buzağı heykeli yaptı. Sonra Cebrâîl (Aleyhisselâm)ın atının izinden almış olduğu toprağı o buzağının ağzına koyması neticesinde o, kanı ve eti olan canlı bir ineğe dönüşüverdi. Kendisi yerinden kımıldayamasa da ara sıra böğürüyordu. Hârûn (Aleyhisselâm)ın nasihatlerini dinleyen oniki bin kişilik bir azınlık dışında yüz binleri aşkın İsrâîloğulları onun etrafında dönmeye başladılar. Böğürdüğünde ona karşı secde yapıyorlar, sustuğunda ise başlarını kaldırıyorlardı.

149- Ne zaman ki (buzağıya tapan Yahudiler bu yaptıklarına son derece pişman oldular ve gayr-i ihtiyari bir şekilde başları eğildi de ağızları elleri(ni ısırın diye onlar) üzere düşürüldü / (pişmanlık) içlerine düşürüldü / ve onlar gerçekten kendilerinin sapıtmış olduklarını muhakkak bildiler(, işte o anda): "Andolsun ki; eğer Rabbimiz bize acı(yıp, suçumuza keffaret olacak tevbeye bizi muvaffak kıl)mazsa ve bizim için (bu suçumuzu) bağışlamada bulunmazsa, elbette biz (iki cihanda da) mutlaka (zarar ve) hüsrana uğrayanlardan olacağız." dediler.

150- Mûsâ (Tûr dağında bulunuyorken Sâmirî'nin ümmetini buzağıya taptırarak saptırdığını Allâh-u Te'âlâ'dan öğrenip,) kızgın ve son derece hiddetli / üzgün / bir şekilde kavmine döndüğünde(, yerine bıraktığı ağabeyi Hârûn (Aleyhisselâm) ve beraberindeki müminlere): "Ardımdan bana ne kötü halef oldunuz (da, bunların Allâh-u Te'âlâ'yı bırakıp buzağıya tapmalarına engel olamadınız)! Rabbimizin (kırk gece bitiminde sîze Tevrat getireceğime dâir) emr (ve vaad)ini (, buzağıya ibadetle) mi (çiğneyip) geçtiniz / Rabbimizin (benim vasiyetimi tutmanızla ilgili) emrini eksik mi bıraktınız !?" dedi. Böylece (Allah için öfkesi çok şiddetli olan Mûsâ (Aleyhisselâm) dinî gayret ve hamiyetinden dolayı) o (Tevrat) levhalar(ın)ı (gayr-i ihtiyari olarak aceleyle yere) bıraktı ve kardeşinin (bu hususta gevşeklik yaptığı zannıyla) başını tutup onu kendine doğru çekmeye başladı. O (Hârûn (Aleyhisselâm) onun bu düşüncesini gidermek için) dedi ki: "Ey anam oğlu! Şüphesiz ki bu toplum (; yardımcılarımın azlığından dolayı) beni güçsüz bıraktılar ve (kendilerini bu şirkten nehyettiğimde) beni öldürmeye iyice yanaştılar. Sen de (onların gözü önünde bana böyle davranarak) o düşmanları bana (yaptığına) sevindirme ve beni o zâlimler toplumuyla birlikte sayma!"

151- O (kardeşinin bu özrünü işitince) dedi ki: "Ey Rabbim! Beni(m anlayıp dinlemeden kardeşime böyle davranmamı) ve (eğer vazifesinde bir gevşeklik yaptıysa) kardeşimi bağışla ve bizi (hep birlikte) rahmetinin içerisine girdir. Acıyanların en merhametlisi ancak Sensin!"

152- Şüphesiz o (Sâmirî gibi sapık) kimseler ki o buzağıyı (tanrı) edinmişlerdir; gerçekten onlara Rablerinden (türlü türlü azapları mucip) pek büyük bir gazap ve o en alçak (dünya) hayat(ın)da feci bir alçaklık ulaşacaktır. İşte sana! Biz ("Mûsâ'nın da, sizin de ilâhınız bu buzağıdır!" diyerek Allah'a karşı en büyük iftirayı uyduran) bu iftiracıları böyle (dehşetli azaplarla) cezalandırırız!

153- Ama o kimseler ki, kötü şeyler yapmışlar da sonra onların ardından tevbe olmuşlar ve iman etmişlerdir(, ayrıca o iman gereği sâlih ameller işlemişlerdir); şüphesiz ki senin Rabbin onlar(ın bu kötü işlerinden pişman olmalarını)dan sonra elbette (evvelce vuku bulan küçük-büyük tüm günahlarını tamamen silip örten bir) Ğafûr'dur, (tevbe edenlere çokça acıyıp cennetini ikram eden bir) Rahîm'dir.

154- (Kardeşinin özür beyanı ve kavminin tevbesi sonucu) Musa'dan kızgınlık sakinleşince, o (yere bıraktığı) levhaları (geri) aldı ki, onda yazılanlarda / o (Levh-i Mahfûz'dan) aktarılan (levha)larda /, kendileri sadece Rablerinden çokça korkan / (görsünler beğensinler için değil de,) ancak Rableri için (günahlardan) çekinmekte olan / o kimseler için(, doğruları açıklama manasında) büyük bir hidâyet ve (iyiliğe irşâd anlamında) yüce bir rahmet vardı.

155- Böylece Mûsâ tayin ettiğimiz vakit(te Tûr-u Sînâ'ya gelip, buzağıya tapma günahından tevbe etmeleri) için kavminden yetmiş adam seç(ip onlarla birlikte belirlenen mekâna erişti. (Bu kişiler Mûsâ (Aleyhisselâm))a emir ve nehiyeler buyuran Allâh-u Te'âlâ'nın kelâmını işitmeye mazhar oldukları halde, dönüp Mûsâ (Aleyhisselâm)a: "Açıkça Allah'ı görmedikçe sana asla inanmayacağız!" dediler. (Bunun üzerine) o şiddetli zelzele kendilerini yakalayınca (Mûsâ (Aleyhisselâm)) dedi ki: "Ey Rabbim! Sen isteseydin(, buzağıya tapmalarından) daha önce bunları da, (seni görmek istediğim zaman) beni de helak ederdin! İçimizden o (buzağıya tapan müşriklerin ve evvelce şirkten sakındıkları halde şimdi sapıtan bu) beyinsizlerin yapmış olduğu bir şey yüzünden bizi helak mi edeceksin? Bu ancak Senin bir imtihanındır ki, (ezelde sapıklığı tercih edeceğini bilerek, sapıtmasını) dilediğini onunla dalâlete düşürürsün, (ezelî ilminde hidayeti seçeceğini bildiğinden, doğru yola iletmeyi) istediğini de hidâyete erdirirsin.

Bizim (bütün işlerimizi yöneten) Velî'miz ancak Sensin! O halde (yaptığımız günahları) bizim için mağfiret buyur ve (her şeyi kaplayan rahmetinle) bize acı! Zaten bağışlayanların hayırlısı ancak Sensin! (Zira Senden başkası bağışlasa da, ya övgü beklentisi veya bir zararı savuşturma gayesiyle bağışlar. Sen ise, ivazsız garazsız sırf fazl-u kereminle tüm günahları bağışlar, bununla da yetinmeyip sevaplara dönüştürürsün!)

156- Bizim için işte bu dünyada da, âhirette de (rahat yaşam, ibadete muvaffakiyet, sevaplar ve cennetler gibi) güzel bir şey yaz! Şüphesiz ki biz (tevbe edip) Sana döndük!" (Allâh-u Te'âlâ Mûsâ (Aleyhisselâm)a icâbeten) buyurdu ki: "Benim azabım var ya; (cezalandırmak) istediğime onu (kimsenin etkisi olmaksızın) sadece Ben isabet ettiririm. Rahmetim ise (dünyada mümin-kâfir dâhil) her şeyi kaplamıştır.

Yakında (âhirette) Ben onu özellikle o kimseler için yaz(ıp ayır)acağım ki onlar (kâfirlik ve günahlardan) hakkıyla sakınmaktadırlar, zekâtı vermektedirler ve yine o kimseler ki kendileri (indirdiğimiz kitaplardaki tüm) âyetlerimize inanmaktadırlar!"

157- O kimseler ki, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de kendisini(n açık tarifini) yazılı olarak buldukları o Rasûl'e, o(, okuma-yazma bilmeyen, ancak İlâhî talimle eğitilmiş olan Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) nâmındaki) Ümmî Nebî'ye hakkıyla uymaktadırlar. O onlara, (iman ve ibadetler gibi) iyi bilinen şeyleri emretmektedir, (kâfirlik ve günahlar gibi) iyi tanınmayan şeylerden onları engellemektedir, temiz şeyleri(; o Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanları ve pis olmayan tüm rızıkları)

kendileri için helâl etmektedir, (kan, leş, ve faiz gibi madden veya manen) pis olan şeyleri ise onlar üzerine haram kılmaktadır, ağır yüklerini de, evvelce üzerlerinde bulunan o (boyunlarına geçirilmiş) bukağılar (gibi ağır sorumluluklar)ı da kendilerinden indirmektedir!

Artık o kimseler ki ona inanmışlardır, ona (saygı ve) tazimde bulunmuşlardır / (düşmanlarına karşı) onu korumuşlardır /, (davetini ulaştırma yolunda) kendisine yardım etmişlerdir ve indirilmiş olan o (Kur'ân) nur(un)a onunla birlikte hakkıyla uymuşlardır; İşte sana! (Dünyada ve âhirette umduklarına kavuşup, korktuklarından kurtularak) felah bulanların ta kendileri ancak onlardır!

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in, kaldırdığı ağır yüklerden maksat; tevbenin kabulü için intiharın şart kılınması, günah yapan uzuvların kesilmesi, necaset bulaşan yerlerin makaslanması ve ganimetlerin yakılması gibi, eski ümmetlerin boynundaki zor yükümlülüklerdir.

158- (Habîbim! Seninle diğer peygamberler arasında bulunan farkı açıklamak üzere tüm kullara) **de ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ki ben, O Allah'ın sizin hepinize (göndermiş olduğu) elçisiyim ki, göklerin ve yerin (saltanat ve) mülkü sadece Kendisine aittir, O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur, O diriltir ve öldürür!**

O halde Allah'a da, o Nebiyy-i Ümmî olan Rasûlüne de iman edin ki, o da Allah'a ve (hem kendisine, hem de diğer peygamberlere indirmiş olduğu) kelimelerin(in tümün)e inanmaktadır. Bir de (kuru bir tasdikle yetinmeyip, dinini yaşamakla yükümlü olduğunuzu kabullenerek) ona hakkıyla tâbi olun, tâ ki siz (hakka ve hakikate) hidâyet bulabilesiniz!"

Bu ve bir önceki âyet-i kerimelerden açıkça anlaşıldığı üzere; hidâyet ve felaha erişebilmek ve neticesinde cennete girmek için, sadece Allah'a ve âhirete inanmak gibi şartlar yeterli olmadığı gibi, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)im ve dininin doğruluğuna inanmak da yeterli değildir. Bilakis Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e inanmak, ona saygı göstermek, destek çıkmak, getirdiği dine ve kitaba hakkıyla uymak gibi şartlar da öne sürülmüştür.

Demek oluyor ki; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in dinini inkâr eden Yahudi ve Hristiyanlardan müteşekkil Ehl-i Kitap cennete giremeyecektir. Yine böylece Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ve İslâm'a karşı hoşgörülü olan fakat: "Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) hak peygamberdir, İslâm da gerçek bir dindir, ancak ben kendi dinimde devam etmekteyim, onlara uymakla yükümlü değilim!" diyerek, kendi bâtil dinlerini bırakmayan ve İslâm'a girip, dinle alâkalı her konuda Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Selkm)e harfiyyen uymaya mecbur olduğunu kabul etmeyen kitap ehli de, asla cennete giremeyecek ve felaha eremeyecektir. (Beyzâvi)

Dolayısıyla yanlış fikirli bazı ilâhiyatçıların iddia ettiği gibi; Bakara Sûresi: 62 ve Mâide Sûresi: 69. âyet-i kerimelerde: "Sadece Allah'a ve âhiret gününe iman şartıyla cennete girecekleri" beyan edilen Yahudi ve Hristiyanlardan maksat; İslâm'ı kabul-lenmeyen günümüzdeki Ehli Kitap olmayıp, kendi peygamberleri döneminde hak olan dinlerine tâbi olan Ehl-i Kitap'tır.

Bu konuda farklı bilgiler için bakınız: Bakara Sûresi. 62, Nisa Sûresi: 151!

159- Musa'nın kavminden de bir topluluk vardı ki, hak üzere bulunarak / hak (olan nasihatler) ile / (İnsanları) hidâyete eristirmekteydiler ve ancak onunla (hüküm verip, zulme sapmayarak) adaletli davranmaktaydılar.

160- Biz onları kabileler halinde birbirinden ayrı oniki topluluğa ayırdık. (Sahrada susuz kalan) kavmi kendisinden su istediğinde Biz Musa'ya: "Asan ile şu taşa vur!" diye vahyettik. Böylece (o bu emri yerine getirince) hemen ondan (İsrâiloğullarının kabileleri sayısınca) oniki göze fıskırdı ki her kısım insan, içecekleri kaynağı kesinlikle bilmiş oldu.

Biz (sahrada güneşin hararetinden koruması için) o bulutu üzerlerine bir gölge yaptık ve onlar üzerine kudret helvasıyla bıldırcın indirdik (de onlara buyurduk) ki: "Sizi rızıklandırmış olduğumuz lezzetli şeylerden yiyin!" Böylece onlar (bu büyük nimetlere nankörlük ederek) Bize zulmetmiş olmadılar velâkin onlar (vebali kendilerine dönecek işler yaparak) ancak kendilerine zulmeder olmuşlardır.

161- Hani (Tîh sahrasından çıkışlarının ardından) onlara buyrulmuştu ki: "İşte şu karyeye(; o mukaddes Kudüs toprağına) yerleşin de on(da bulunan rızıklar)dan dilediğiniz yerde yeyin ve:

'(Ya Rabbi! Senden dileğimiz, 'Bizi bağışlamandır!' anlamına gelen) Hıttâ!' ('sözünü) deyin.

(Sizi Tîh'den kurtarmasına karşılık Allah'a şükür için, tevazulu bir şekilde yere kapanıp) o kapıdan da secde ediciler olarak girin ki, sizin için hatalarınızı örtelim. (İyi amel işleyen) muhsinlere ise muhakkak fazlasıyla (sevap) vereceğiz!"

162- Fakat onların içerisinde o (emir tutmayarak nefislerine karşı) zulüm işlemiş olan kimseler, (tevbe manasına gelen "Hıttâ" kelimesini alaya alıp, yerine; buğday manasına gelen "Hıntâ" kelimesini söyleyerek emrolunan sözü) kendilerine söylenmiş olandan başka bir söze çevirdi.

Bu sebeple hemen Biz de, (emre isyan ve nefislerine karşı) zulüm işlemekte bulunmuş olmalarına karşılık onlar üzerine gökten (yağarcasına başlarına çöken) murdar bir azap(; bir veba salgını) salıverdük.

163- (Habîbim!) Bir de o (Yahudi ola)nlara denize çok yakın bulunan o (Eyle) kasaba(sının sakinlerinin başına gelen azap)dan sor!

Vaktâ ki onlar cumartesi (günün)de (yasaklanan balık avlama günahını işleyerek, Allâh-u Te'âlâ tarafından konmuş) haddi aşıyorlardı. Hani cumartesi günlerinde balıkları (akın akın ve su üzerinde) belirgin olarak onlara geliyor, (başka günlere kavuşup) cumartesi (yasağını) gözet(me gereği hisset)mediklerinde ise (balıklar) onlara gelmiyordu. İşte sana! (Emirlerimizi kırarak) fâsıklık yapmakta bulunmuş olmaları nedeniyle onları böyle (şiddetli bir sınamayla) imtihan ediyorduk(; taki, ezelde olacağını bildiğimizi, olmuş haliyle de bilelim ve herkese gösterelim)!

Şeyhzâde ve Âlûsî tefsirlerinde zikredildiği üzere; Mûsâ (Aleyhisselâm) cuma gününü ibadete ayırmak istediye de, İsrailoğulları Allâh-u Te'âlâ'nın cumartesi günü hiçbir şey yaratmadığını öne sürerek cumartesiye tercih ettiler, Allâh-u Te'âlâ da Mûsâ (Aleyhisselâm)a: "Onları istedikleriyle baş başa bırak sonra ben onları bu hususta imtihan edeceğim!" diye vahyetti. Böylece onlara cumartesi günü çalışmayı bırakmalarını emretti ve o günde balık avlamalarını haram etti. Dâvûd (Aleyhisselâm)ın zamanına kadar bu emre riayet ettiler, onun zamanında ise Medine ile Şam arasındaki sahil üzerinde bulunan Eyle kasabasının sakinleri bu yasağı aştılar, şöyle ki; cumartesi günü olduğunda denizdeki tüm balıklar onların sahiline akın eder ve su üstüne çıkarak kendilerini gösterirlerdi. Cumartesi geçtiğinde ise balıklar dağılır, bir tane bile görünmezdi. Geçimleri balık avına bağlı olan bu topluma şeytan: "Siz ancak cumartesi günü balıkları denizden almaktan nehyolundunuz, yoksa avlanmak size yasaklanmadı!" diye vesvese verdi. Bunun üzerine bir kısım

ahali sahilde havuzlar kazıp onlarla deniz arasında kanallar açtılar, cuma günü yatsı vaktinde kanalları açtıkları zaman balıklar dalgalarla birlikte o havuzlara sürükleniyordu. Pazar günü olunca da havuzdaki balıkları çıkarıp yiyorlar, fazlasını da tuzlayıp satıyorlardı. Böylece başlarına bir bela gelmeden yetmiş sene kadar süre geçti. Sonra evlatları da babalarının yolundan giderek bu günahı işlemeye daha çok cesaret buldular ve: "Cumartesi günü balık avlamak bize helâl edildi!" dediler. Hal böyle devam ederken, nüfusu yetmişbine varan karye halkı üç sınıfa ayrıldı; bir kısmı emirleri tuttu ve tutmayanları engellemeye çalıştı, bunların sayısı oniki bin kadardı. Diğer bir kısım ise emirleri tuttu fakat nemelâzımcılık yaparak kimseyi engellemedi. Üçüncü bir kesim ise, bu işin helâl olduğuna itikat ederek günah işlemeye devam etti. Mücrimler nasihat kabul etmeyince vaaz edenler "Artık biz sizinle aynı şehirde yaşayamayız!" diyerek şehri duvarla ikiye böldüler, Dâvûd (Aleyhiselâm) da günahkârlara lanet edince Allâh-u Te'âlâ bir gece içerisinde onları maymunlara çevirdi. Sabah olunca vaaz edenler duvarın yanına gelip kapının kapalı olduğunu ve hiçbir ses gelmediğini, bir duman da yükselmediğini görünce, duvarın üzerinden tırmanıp yanlarına indikleri zaman, gençlerini maymuna, yaşlılarını da domuza dönüşmüş vaziyette buldular. Maymuna dönüşenler, insanlardan olan akrabalarını tanıyorlar fakat insanlar onları ayırt edemiyorlardı. Maymunlar yakınlarının yanına gelip elbiselerini koklayarak ağlıyor, insanlar onlara: "Biz sizi bu işten nehyetmemiş miydik?" dediklerinde ise ağlayarak başlarını sallıyorlardı.

Bu konuda daha ziyade malumat için bakınız: Rûhu'l-Furkan, Bakara Sûresi: 65,1/380-381

164- Vaktâ ki içlerinden (kendileri harama bulaşmayan fakat günah işleyenlere de karışmayan) **bir cemaat** (nasihate devam eden diğer topluluğa): **"Ne diye vaaz(-u nasihate devam) ediyorsunuz öyle bir topluma ki, Allah kendilerini (toplucu) helak edicidir ya da (köklerini kazımayıp) onlara pek şiddetli bir azapla azap edicidir?" dediğinde onlar: "Rabbimize bir mazeret olsun (da kötülükten nehyetme hususunda gevşeklik yapmakla suçlanmayalım) diye (biz vaazı bırakmıyoruz)! Hem ola ki onlar (birazcık olsun) sakınabilirler.** (Zira helak olmayan kişilerden tamamen ümit kesilmez.)" dediler.

165- Ne zaman ki onlar (nasihat kabilinden) **kendisiyle öğütlendikleri şeyi** (tamamen terk edip) **unuttular, Biz** (cumartesi günü balık avlama yasağı gibi) **o kötü şeyden nehyetmekte olanları** (diğerlerinin başına gelen belaya çarpılmaktan) **kurtardık.**

O (günahı işleyerek) **zâlim olmuş kimseleri İse, yapmakta bulunmuş oldukları** (isyan ve) **fâsıklık yüzünden pek çetin** (ve acımasız) **bir azapla yakaladık.**

166- Böylece onlar kendisinden yasaklandıkları şey(i terk etmek)den büyüklenince Biz onlara:

"Maymunlar ve alçaklar olun!" buyurduk!

Ulemânın ekserisinin beyanı vechile; maymuna döndürülen bu kişiler mesh edilmelerinin ardından hiçbir şey yemeyip içmediler, birbirlerine cinsî yakınlıkta da bulunmadılar ve üç gün içerisinde helak oldular. Bazıları bugünkü maymunların onların neslinden olduğunu iddia etmişlerse de, İbni Mes'ûd (Radiyallâhu anh)ın şu rivayeti bu görüşü reddetmektedir: Bir kişi Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e, maymun ve domuzların, suretleri döndürülen ümmetlerden kalıp kalmadığını sorduğunda o: "Şüphesiz ki Allâh-u Te'âlâ bir toplumu helak edip de yahut bir millete azap edip de daha sonra onlar için bir nesil bırakmaz. Maymunlar ve domuzlar daha Önce de mevcuttular!" buyurmuştur. (Müslim, Kader: 7, No. 2663, 4/2051 -2052)

167- Hani Rabbin kasem ederek bildiride bulunmuştu ki; elbette kıyamet

gününe kadar kendilerine en kötü (işkence ve) azab(lar)ı yükleyecek olan kimseleri muhakkak o (Yahudi ola)nlar üzerine gönder(ip musallat ed)ecektir! Gerçekten senin Rabbin (kâfirlere karşı) elbette azabı çok çabuk olan bir Zât'tır. (Dilediğine azabı dünyada çarçabuk gönderebilir. Bunu böyle dilemese bile, her gelecek yakındır.) **Yine muhakkak ki O, elbette** (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafür'dur,** (iman edenlere ise pek ziyade acıyan bir) **Rahîm'dir.**

168- Biz onları (belli bir yerde kuvvet ve devlete kavuşamamışlar diye) **yer**(yüzünün farklı farklı bölgelerin)**de ayrı ayrı topluluklara parçaladık. İçlerinden iyi kimseler vardır** (ki onlar İslâm'ı kabul eden kimselerdir). **İşte sana! Onlardan bu** (iyilik durumu)**nun aşağısında bulunan** (birtakım kâfir ve fasıklar) **da vardır. Böylece Biz onları** (bolluk ve afiyet gibi) **güzel şeylerle de,** (kıtık ve hastalık gibi) **kötü şeylerle de imtihan** (edenin muamelesine tâbi) **ettik. Tâ ki onlar** (bu inkâr ve isyanlarından) **dönsünler!**

169- O (Ehl-i Kitap arasından, kendi dönemlerinde muteber olan dinlerine ve kitaplarına bağlı buluna)n (sâlih kul)ların **ardından** (, atalarından öğrenme yoluyla) **o** (Tevrat) **kitab**(ında bulunan emirler, yasaklar, helâl ve haramlarla ilgili malumat)a **mirasçı olmuş birtakım kötü nesiller yerlerine geçti. Onlar işte şu en yakın olan** (peşin ve geçici dünyanın) **ın / şu en alçak olan** (hakir ve değersiz dünyanın) **ın / menfaatini alırlar, bir yandan da:** "(Allah'ın kelimelerini değiştirme karşılığında aldığımız rüşvet günahından dolayı cezalandırılacak değiliz,) **muhakkak ki bu bizim için bağışlanacaktır!" derler. Ama kendilerine onun gibi bir menfaat daha gelse onu da alır**(, böylece hiç tevbe etmeksizin bu günahlarında ısrar edip kalır)lar. **Bu kişilerden o kitapta, Allah'a karşı hak olmayanı** (, özellikle de günaha ısrarcı oldukları halde, kesinkes affolunacakları gibi iddiaları) **söylemeyeceklerine dâir kuvvetli bir söz alınmamış mıydı? Hâlbuki kendileri onda bulunanı iyice okumuş** (olduklarından, bu sözü unutmamış)lardı. **O son yurt** (olan âhiret) **ise,** (rüşvet ve haramlardan) **hakkıyla sakınmakta olan o kimseler için**(, bunların kazandığı âdî ve basit mallardan) **daha iyidir! Hâlâ** (bunun böyle olduğunu) **anla**(yıp da ebedî azaba sebebiyet veren bu âdî menfaatleri sonsuz nimetlerle değiştirmeyi bırak)**mayacak mısınız?**

170- O kimseler ki (kitapları olan Tevrat'ı değiştirip gizlememişler ve onu tahrifi bir kazanç vesilesi edinmemişlerdir, daha sonra da onu tasdik ederek inen) **o** (Kur'ân gibi yüce) **kitaba sımsıkı sarılmışlar ve o** (farz) **namaz(lar)ı dosdoğru kılmışlardır; şüphesiz ki Biz islâha çalışan o kimselerin mükâfatını boşa çıkarmayacağız!**

171- Bir zaman ki Biz o (Tur) **dağı(nı) sanki o bir bulutmuşçasına / gölgelikmişçesine / üzerlerine kaldırmıştık da, onlar gerçekten onun,** (itaatsizlikleri halinde) **üzerlerine düşeceğini yakînen bilmişlerdi.** (O zaman Biz kendilerine:) **"Size verdiğimiz** (kitabın hükümlerin)i(, bütün güçlüklerine katlanarak, ciddiyet, gayret ve) **kuvvetle alı**(p kabul edi)n **ve onda bulunanları iyice düşünü**(p gereğini yapı)n! **Tâ ki siz** (kötü işlerden) **sakinabilesiniz!"** (buyurmuştuk.)

172- Hani Rabbin Âdem(in sulbünden, bizzat ondan yaratacağı çocuklarını, onun) **oğullarından** (da), **onların sırtlarında** (bulunan sulplerinde)n (kıyamete kadar yaratacağı) **zürriyetlerini** (asır be asır doğacakları tertip üzere çıkarıp) **almış ve** (zerrecikler halinde huzuruna topladığı o nesillere, hayat, anlayış ve konuşma kabiliyeti verip,) **onları** (birbirlerine değil de bizzat) **kendi nefislerine karşı şahit tut**(arak buyur)muştı **ki: "Ben sizin** (yaraticınız ve yöneticiniz olan) **Rabbiniz değil miyim?" Onlar da** (cevaben): **"Evet** (Rabbimiz ancak Sensin)! **Biz**(, Senden gayri Rabbimiz olmadığına ve Senin birliğine dâir ikrarda ve) **şahitlikte bulunduk!"**

demişlerdi. (Evet! Biz bunu böylece yapmıştık,) **tâ ki siz kıyamet gününde** (Bize karşı):

"Şüphesiz ki biz (Senin) işte bu (husustaki ahd-ü mîsâkı)ndan habersiz kimselerdik." demeyesiniz.

Tefsir ve hadis ehlinin, İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ)dan naklettiklerine göre; Allâh-u Te'âlâ Arafat'ta Âdem (Aleyhisselâm)ın sırtını kudret eliyle sıvazlayarak, bizzat kendinden gelecek olan zürriyetlerini onun sulbünden, kıyamete kadar yaratacak olduğu diğer tüm zürriyetleri de babalarının sulplerinden zerrecikler halinde çıkartarak Kendi huzuruna serpti. Sonra onlarla şifahen konuşarak: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sordu, onlar da: "Evet! Biz buna şahitlikte bulunduk!" dediler. Böylece Allâh-u Te'âlâ onların rızıklarını, ecellerini ve başlarına gelecek musibetlere varıncaya kadar her şeylerini yazdı. Ayrıca onlardan. Kendisine ibadet edip, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarına dâir söz aldı ve rızıklarına kefil oldu, sonra da onları Âdem (Aleyhisselâm)ın sulbüne iade etti. O gün Allâh-u Te'âlâ'ya söz vermiş olan zürriyetlerin hepsi doğmadıkça kıyamet kopmayacaktır. (Ebû Dâvûd. Sünnet 17, No: 4703,2/639; Taberi, Câmi'u'l-beyân. No: 15349-15373, 6/110-114)

İmam-ı Âlûsî, hadis ulemâsının ve sûfiyye hazarâtının bu husustaki kesin itikadını açıklarken: "Allâh-u Te'âlâ tüm kullarından, dünyada yaratıldıkları özel bünyeleriyle var olmalarından önce sözlü bir mîsak aldı!" demiştir. (Âlûsî, Rûhul-me'âni: 9/103)

173- Ya da: "Bundan önce ancak babalarımız şirk koşmuştu, biz ise onlardan sonra olan (ve kendilerine uyan) bir zürriyettik. (Dolayısıyla biz bunu kendiliğimizden uydurmadık. Bu şirki tesis edip yol olarak bize bırakanlar onlardı.) **Şimdi Sen bâtil (ve asılsız olan şirk ve inkâr)ı yerleştiren o kişilerin yapmış olduğu şey yüzünden bizi mi helak edeceksin?" demeyesiniz.**

174- İşte sana! Biz bu âyetleri böyle (belâğatlı bir beyan üslubuyla) ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz (ki hakikati anlasınlar)! Bir de ola ki onlar (âyetlerimizde bulunan teşvik ve tehditlere vâkıf olurlar da körü körüne taklitçilikten ve bâtila uyarak şirke düşmekten) dönerler!

175- (Habîbim!) O (Yahudilere ve diğer insa)nlara o (manevi değerleri menfaat karşılığı zayi eden Bel'am ibni Bâ'urâ isimli) şahsın önemli haberini sürekli oku ki; Biz ona âyetlerimiz(le alâkalı bazı ilimler)i verdik, fakat o(, âyetlerimizi inkâr ederek, yılanın derisinden sıyrılması gibi) onlardan sıyrılıp çıktı, bu sebeple de(, imanlıyken takibinden âciz kalan) şeytan kendisine kavuştu ve sonunda o, azgınlardan oldu!

176- Biz (ezelde onun hidâyeti tercih edeceğine bilseydik de bu yüzden onu, kendisine verilen âyetlerden istifâdeye muvaffak kılmayı) dileseydik, elbette onlar(a inanıp amel etmesi) sebebiyle kendisini (takva sahibi âlimlerin derecelerine) yükseltirdik. Lâkin o, o (âdi dünya) toprağ(ın)a meyletti de (kabilesinin hoşnutluğunu kazanma uğruna nefsinin) kötü arzusunun peşine düştü. Artık onun durumu köpeğin (en âdî) hali gibidir; (onu kovalamak için) üzerine hamle yapsan da nefes nefese kalmış vaziyette dilini çıkarır, yahut onu (kendi halinde) bırakacak olursan yine soluk soluğa dilini çıkarır. (İşte dünyaya düşkün olana vaaz etsen de tesir etmez, hali üzere bıraksan da o huyundan vazgeçmez. Zira hırs, köpeğin soluması gibi onun ayrılmaz bir vasfı olmuştur.) İşte sana! (Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in vasıflarını Tevrat'ta okuduktan sonra, bile bile) âyetlerimizi yalanlamış olan o (Yahudi) kavmin(in) ibretlik hali budur! Öyleyse bu kıssayı sürekli anlat, tâ ki onlar iyice düşünsünler (de bu kişinin durumuna

düşmesinler)!

177- Bizim âyetlerimizi (inadına) yalanlamış olan ve (bu inkârlarıyla) sadece kendilerine zulmetmekte bulunmuş olan o toplum(un durumu), halce ne kötü olmuştur!

178- Allah (ezelde hidâyeti seçtiğini bildiği için) kimi hidâyete erdirirse, işte hidâyet bulan ancak odur!

(İlm-i ezeliinde, sapıklığı tercih edeceğini bildiği için) **kimi de saptırırsa, işte sana! Ancak onlar (iki cihanda da zarar ve) hüsrana uğrayanların ta kendileridir!**

179- Andolsun ki muhakkak Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu(n kâfirlikte ısrarı seçeceğini, evveli olmayan ilmimizle bildiğimizden dolayı onları) cehennem için yarattık. (Zira işledikleri kâfirlik ve günahların akıbeti cehennem olacaktır. Ama ezelde Bize ibadet edeceklerini bildiğimiz kimseleri, Bize kulluk etsinler de cennete girsinler için yarattık.) **Onlar için kalpler vardır, (ama) onlar(ı hakkı anlama uğrunda kullanmadıklarından, kendileri) ile (gerçekleri) anlamazlar. Onlar için gözler vardır, (fakat) kendileriyle (Allah'ın yaratıklarına ibret nazarıyla bakıp onlarda bulunan âyetleri) görmezler. Onlar için kulaklar da vardır, (lâkin) kendileriyle (âyet ve vaazları amel etme niyetiyle) işitmezler.**

İşte sana! Onlar (anlayış kıtlığı, ibret nazarıyla bakmama ve düşünerek dinlememe yönlerinden) hayvanlar gibidir!

Hatta (hayvanlar fayda ve zararı bilip, menfaatlerini celp etme ve tehlikelerden sakınma hususunda var güçlerini kullanırken) onlar (sonsuz faydaları bırakıp, ebedî azaplara kendilerini maruz kılarak işi tersine çevirdikleri için, hayvanlardan) daha da sapıktır(lar)! İşte sana! Ancak onlar, (kendi kârlarını bilmeyen) gafil kimselerin tâ kendileridir.

180- O (en güzel ve en şerefli manalara delâlet eden) en güzel isimler yalnızca Allah'a aittir! Öyleyse O'nu onlarla adlandırın / O'na onlarla yalvarın /. (Bu isimleri bırakıp, şerî'atta belirtilmemiş birtakım adlar uydurarak) **O'nun isimleri hususunda doğrudan sapmakta olan kimseleri(n yaptığı yanlış) ise bırakın! Muhakkak ki onlar yapmakta bulunmuş oldukları (ilhâd ve zındıklık gibi kötü) şeyler (nedeniy)le cezalandırılacaklardır.**

181- (Cehennem için yaratılan birtakım sapık taifeler mevcutsa da,) Bizim yarattıklarımızdan öyle bir topluluk da vardır ki onlar hak üzere bulunarak / hak (olan nasihatler) ile / (insanları) hidâyete erştirirler ve (hiçbir kararlarında zulme sapmayıp) sadece onunla (hüküm vererek) âdil davranırlar.

182- O kimseler ki Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardır; muhakkak Biz (kendileri hakkında ne kastettiğimizi) bilmedikleri yönden onları azar azar helake yaklaştıracamız(, böylece nimetlerimizi üzerlerine bolca yollayacağız. Onlar da bunun, kendilerinin hak etmiş olduğu bir lütuf eseri olduğunu sanarak azgınlıklarını sürdürecekler, sonunda ise onları gafil bir halde ansızın yakalayacağız).

183- Ben onlara (uzun ömürler ve bol rızıklar nasip ederek) mühlet de vereceğim. Benim (nimet şeklinde gösterip, sonunda azaba dönüştürerek uyguladığım) yakalama (usulü)m ise gerçekten pek çetindir.

184- O (müşrik ola)nlar(. Safa tepesine çıkararak: "Ben size gönderilen açık bir uyarıcıyım!" diye sabaha kadar nidalarda bulunan Muhammed(Sallâllâhu Aleyhi ve

Sellem)ı inkâr ederlerken) **hiç düşünmediler mi ki** (yakînen tanıdıkları) **arkadaşlarında delilikten bir eser yoktur.**

O ancak, (Allah tarafından gönderilen ve ikazları kimseye gizli kalmayacak şekilde) **apaçık (olan) bir uyarıcıdır.**

185- O (kâfir ola)nlar **göklerin ve yer(ler)in büyük mülkü**(nün ortaya koyduğu kudret delilleri) **hakkında, ayrıca Allah'ın yaratmış olduğu herhangi bir şey**(in her bir zerresinin göstermiş olduğu âyetler) **hususunda, bir de ecellerinin hakikaten iyice yaklaşmış olabileceği**(, bu yüzden bir an evvel kendilerini kurtaracak hak yolu bulmaları gerektiği) **gerçeği konusunda hiç düşünmediler mi** (ki hâlâ o kıymetli Rasûle uymaları gerektiğini idrâk edemediler)? **Artık onlar bu** (Kur'ân) (gibi bir fesahat ve belagat mucizesine inanmadık)**dan sonra, hangi habere inanacaklar?** (Yoksa bundan daha doğru bir haber mi bulacaklar?)

186- Allah kimi saptırırsa, artık onun için hiçbir hidâyetçi yoktur. O (Allâh-u Te'âlâ), **o** (inadına imandan uzaklaşa)nları **azgınlıkları içerisinde bocalar oldukları halde bırakmaktadır!**

187- (Habîbim!) Sana o (kıyamet) **ân(ın)dan soruyorlar ki:**

"Onun gerçekleşmesi ne zaman olacaktır?" De ki: "Onun (ne zaman kopacağıнын) **bilgisi ancak Rabbimin nezdindedir** (ki, ne mukarreb bir meleğe, ne de gönderdiği bir rasûle bildirmemiştir)! **Vakti** (geldiği)nde **onu O'ndan başkası açığa çıkaramaz!** (İns-ü cin ve melekler, kıyametin dehşetinden korktukları için) **o**(nun haberi), **gökler ve yer**(de bulunanlar) **üzerine ağır gelmiştir. O size ancak** (hiç beklemediğiniz bir gaflet ânında) **ansızın gelecektir."** **Sanki sen araştırıp da ondan haberdâr olmuşsun gibi** (onu) **sana soruyorlar.** (Habîbim!) **De ki: "Onun bilgisi ancak Allah katındadır, Velâkin insanların çoğu** (bu ilmin Allâh-u Te'âlâ'ya mahsus olduğunu) **bilmezler** (de onun için bunu sana sorup dururlar)!"

188- (Habîbim! Sana neyin ne zaman değerleneceğini sorarak, ucuzken alıp, pahalalanınca kâr etmek isteyen o müşriklere) de ki: "Allah'ın dile(yip bana bildir-) **mesi dışında ben kendim için ne bir fayda** (kazanma)**ya, ne de bir zarar**(ı savuşturmay)**a sahip** (ve güçlü) **değilim!**

Ben gayb(da ve gelecekte olacaklar)ı (kendiliğimden) **bilecek olsaydım elbette** (mal-mülk gibi) **faydalı şeyleri çokça kazanırdım ve bana hiçbir kötülük dokunmazdı** (da bazen galip bazen mağlup olmazdım).

Ben (bir ilâh değilim, ancak gönderilen bir kulum ve) **inanmakta olan bîr toplum için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeleyiciyim!"**

189- Ancak O'dur O Zât ki; sizi tek bir nefis (olan Âdem)den **yaratmaya başladı, onun bir parçası** (olan kaburgası)ndan **da, kendisine** (yanaşıp) **yatışsın diye eşini yarattı. O** (Âdem (Aleyhisselâm) eşiyle cima etmek üzere) **onu bürüyünce** (ondan hâmile kalarak) **hafif bir yük yüklendi de böylece** (bir süreye kadar ağırlığını hissetmeden) **onunla dolaştı.** (Karnındaki çocuk büyüyerek) **ağırlaştığı zaman** (karı-koca) **ikisi de Rableri olan Allah'a: "Andolsun ki; eğer bize** (uzuvları tam ve sağlam, bedeni) **düzgün** (ve kusursuz) **bir çocuk verirsen elbette muhakkak** (bu nimetine karşı Sana) **şükredenlerden olacağız!" diye dua ettiler.**

190- Fakat (onların neslinden öyleleri oldu ki.) **O** (Rableri) **onlara düzgün bir çocuk verince,** (ona Abdüllât ve Abdüluzzâ gibi, putların kulluğunu ifade eden isimler takarak) **kendilerine verdiği** (o çocuk) **hakkında O** (Allâh-u Azîm'üşşâ)n'a **ortaklar tanıdılar. Allah ise onların ortak koşmakta oldukları şeylerden dâima pek yüce**

olmuştur.

Bazı müfessirler âyet-i kerimede anlatılan olayı Âdem (Aleyhisselâm)a nispet etmeyi uygun görmeyerek, âyet-i kerimenin evvelinin Âdem ile Havva (Aleyhimesseleâm)dan, son kısmının ise müşrik çocuklarından bahsettiği görüşünü tercih etmişlerdir. Peygamberlerin ismetini müdafaa açısından bu görüş güzel görülmüştür. Gerçi bu hususta rivayet edilen hadîs-i şerifleri nakleden müfessirler de peygamberlerin masumiyetini zedelemeyecek şekilde izahlar geliştirmişlerdir Ancak şu bir gerçektir ki Âdem ile Havva (Aleyhimesseleâm) hiçbir suretle Allâh-u Te'âlâ'ya ortak koşmamışlardır. Ancak zürriyetlerinden gelen bazıları, özellikle de Kureş'den Kusayy, Allâh'dan sâlih bir evlat istemiş, fakat kendisine verilen dört oğlandan birine Abdülmenâf, diğerine Abdüşşems, bir diğerine Abdülkusayy, bir diğerine ise Abdüddâr gibi, yaratıklara kulluk anlamına gelen şirk içerikli isimler takmıştır. İşte Allâh-u Te'âlâ bu âyeti kerimelerle onları kınamıştır. (Ebussuûd)

191- (Adem ve Havva'nın zürriyetinden gelen müşrikler) **o hiçbir şey yaratamayan** (şeytanlar ve putlar gibi güçsüz) **şeyleri mi** (Allâh-u Te'âlâ'ya) **ortak koşuyorlar? Oysa onlar yaratılmaktadırlar.**

192- **O** (tapıla)nlar bu (tapa)nlar(ı) için hiçbir yardıma imkân bulamazlar, üstelik kendi nefislerine bile yardım edemezler.

193- (Ey müşrikler! Müslümanlar Allah'tan istediği gibi, siz de) **eğer o** (taptığınız odu)nları **dosdoğru yolu göstermeye çağırırsanız**, (bu isteğinizi yerine getirme hususunda) **onlar size uyamazlar. Onlara çağrıda bulunmuş musunuz yoksa siz sessiz kimseler misiniz, size göre eşittir.** (Zira her halükârda da muradınız gerçekleşecek değildir!)

194- Allah'ı bırakıp da tapmakta olduğunuz **o kimseler, gerçekten de sizin gibi** (yaratılmış) **birtakım** (âciz) **kullardır, öyleyse** (herhangi bir faydayı temin veya zararı defetme hususunda) **onlara duada bulunun da, sizin** (isteğinizi yerine getirmek) **için icabette bulunsunlar** (bakalım)! **Eğer** (onların, sizin âciz kaldığınız bazı şeylere güçlü ilâhlar oldukları iddianızda) **doğru sözlü kimseler olduysanız**(, bunu ispat edin de görelim)!

195- **Yoksa onlar için ayaklar mı vardır ki onlarla yürüyebilmektedirler; ya da onlar için eller mi vardır ki onlarla** (istediklerini) **uzanıp alabilmektedirler; yahut onlar için gözler mi vardır ki onlarla görebilmektedirler; veya onlar için kulaklar mı vardır ki kendileriyle işitebilmektedirler?** (Söyleyin bakalım; taptığınız putların neleri var? Siz onlara böyle uzuvlar yapsanız bile, onlar sizde bulunan ve çalışan uzuvlarla kıyas bile edilemez. O halde siz, taptıklarınızdan daha üstün vasıflara sahipsiniz. Onlar ise kendilerine bile yarayamayacak derecede âcizdirler, sizin gibi akıllı ve üstün insanların, kendilerinden daha alçak ve güçsüz durumda bulunan varlıklara tapmaları yakışan bir şey midir?)

(Habîbim!) **De ki:** "(Bizim ilâhlarımızın aleyhine konuşursan seni çarparlar!" diye beni tehdit ettiğiniz o) **ortaklarınızı çağırın da, sonra** (hep birlikte) **bana tuzak kurun ve bana hiç mühlet vermeyin!** (Zira ben Allah'ın sahiplenmesine ve korumasına güvendiğim için, sizin kuracağınız hiçbir tuzağa önem vermem.)

196- **Çünkü şüphesiz benim** (size karşı koruyucum, yardımcım ve) **Velîm ancak O Allâhtır ki; kitabı peyderpey indir**(erek, beni peygamberlik ve vahye mazhariyetle destekle)miştir!

Zaten O, (peygamberler bir yana, tüm) iyi kulları sahiplenerek koruyup gözetmektedir!"

197- O'nu bırakıp da tapmakta olduğunuz kimseler size yardıma güç yetiremezler. Onlar kendilerine bile yardım edemez (ve üzerlerine saldıranları def edemez)ler.

198- (Ey müşrikler! Müslümanlar Allah'tan istediği gibi, siz de) eğer o (taptığınız odu)nları dosdoğru yolu göstermeye çağırırsanız, onlar (bu isteğinizi yerine getirmek bir yana, sizi) duyamazlar (bile)!

(Ey şirk koşan insan!) **O (tapı)n(dığın put)ları(, karşısına geleni gören bir heykel şeklinde tasvir ettiğin için, yapma gözleriyle) sana bakıyorlarken görürsün. Hâlbuki onlar (önlerindeki bile) göremezler!**

199- (Habîbim! İnsanları İslâm'dan uzaklaştırmamak için, kendilerine zor gelecek şeyleri değil de, meşru dairede) kolay olanı kabul et / (suçluları cezalandırma yöntemini değil de,) affetmeyi (esas) al /, (akıl benimsediği ve dinin kabul ettiği) maruf (ve güzel olan işler) ile emret ve câhillerden yüz çevir(, onların densiz davranışlarına misliyle karşılık verme)!

200- Eğer gerçekten şeytandan sana en ufak bir vesvese gelip çatarsa, (ondan kurtulmak için) hemen Allah'a sığın! Şüphesiz ki O, (senin sığınmalarını hakkıyla işiten bir) Semî'dir; (ne halde olduğunu çok iyi bilen bir) Alîm'dir.

201- O kimseler ki (Allâh-u Te'âlâ'nın yasaklarına düşmekten) hakkıyla sakınmışlardır; gerçekten onlara şeytandan bir vesvese dokunacak olsa, (Allah'ın emir ve yasaklarını) iyice düşünürler de, bu sebeple hemen onlar (doğruyu, eğriyi ve şeytanın tuzaklarını) gören (ve ona uymayarak şerrinden kurtulan) kimselerdir.

202- (Şeytanların) kardeşleri (olan kâfirler) ise, o (şeyta)nlar azgınlıkta bunlara destek olurlar, sonra da (onları helak edinceye kadar vesveseleriyle kışkırtmayı) bırakmazlar / sonra (o câhil insanlar müttakîelerin sakındığı günahları) bırakmazlar /.

203- Sen onlara (istedikleri) bir (mucize ve) âyet getirmediğin zaman: "(Diğer uydurdukların gibi) bunu da uydursaydın ya / (diğerleri gibi) bunu da (Allah'tan) isteseydin ya / bunu da (kendiliğinden) derleyip toplayaydın ya / !" derler.

(Habîbim!) **Sen: "(Ben kendiliğimden mucize uyduran ve isteyen biri değilim.) Ben ancak Rabbimden bana vahyolunmakta olana hakkıyla uymaktayım!" de.**

İşte bu (Kur'ân), Rabbinizden (size gönderilmiş olup, hak ve hakikatleri gösteren, böylece kalp gözlerinizin görmesini sağlayan delil ve) basiretlerdir, inanmakta olan bir toplum için de büyük bir (rehber ve) hidâyettir ve muazzam bir rahmettir.

204- Kur'ân okunduğu zaman hemen onu dinleyin ve susun, tâ ki siz (Allah tarafından) açınasınız!

Âyet-i kerîmenin zahiri; namaz içinde olsun olmasın Kur'ân-ı Kerîm okunduğu zaman, susup dinlemenin farziyetini ifade etmekteyse de, sahabenin cumhuruna göre; bu emir, cemaatle namaz esnasında imam okurken, cemaatin okumayıp dinlemesinin farz oluşunu ortaya koymaktadır. Hutbe esnasındaki dinleme de buna dâhildir. Bu iki halin dışında da dinlemenin müstehap oluşu fukaha tarafından genel görüş olarak

kabul edilmiştir. (Nesefî, Beyzâvî)

205- (Habîbim!) **sabahları ve akşamları** (kabulü için) **yalvarışla ve** (reddolunur) **korku(su)yla, birde bağırmanın aşağısında bir söyleyişle, kendi içinde Rabbini zikret ve** (Allah'ın zikrinden haberi olmayan) **gafillerden olma!**

206- (Habîbim!) **Şüphesiz o kimseler ki Rabbinin nezdinde bulunmaktadırlar; o** (mukarreb melekler gibi en yüce tabakaya mensup ola) **nlar O** (Allâh-u Azî-mü'ş-şâ) **na ibadetten büyüklenmezler,** (tüm noksan sıfatlardan uzak olduğunu ifade eden zikirlerle) **O'nu** (tenzih ve) **tesbih ederler ve ancak O'nun için secde yaparlar.**

Bu âyet-i kerime, Kur'ân-ı Kerîm'de bulunan ondört secde âyetinin ilki olup, okuyan ve dinleyenlerin secde etmeleri vaciptir. Ancak bu, arapça metni okuyanlar için geçerlidir, zira diğer dillere yapılan çeviriler Kur'ân değildir. Bu husustaki hükümler ve diğer secde âyetlerinin sıralamasıyla alâkalı bilgiler, Rûhu'l-Furkan Tefsirimizin Mukaddime bölümünde (1/48-50) zikredilmiştir.

KUR' ÂN-I MECÎD
VE
TEFSİRLİ
MEÂL-İ ÂLÎSÎ

Mahmud Ustaosmanoğlu